

Nr 1

Memorial med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse.

Bankoutskottet, som vid sitt första sammanträde denna dag emottagit den av fullmäktige i riksbanken, jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges riksbank, till utskottet avgivna berättelsen om bankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1961, får härmed enligt gällande instruktion till riksdagen överlämna samma berättelse.

Stockholm den 17 januari 1962

På bankoutskottets vägnar:

NILS STAHLÉ

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle, Fahlander, Schmidt, Aspling, Nils Theodor Larsson, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson och Gorthon;

från andra kammaren: herrar Sköldin och Boija, fru Renström-Ingenäs, herrar Hansson i Önnarp, Bengtsson i Landskrona, Berglund, Lindahl och Nordgren.

Till Riksdagens Bankoutskott.

Jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges Riksbank får fullmäktige i riksbanken härmed till bankoutskottet avgiva berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1961.

Kreditpolitiken

Den svenska ekonomin kännetecknades under 1961 av en fortsatt men efter hand något dämpad expansion. De efterfrågefaktorer som i första hand legat bakom konjunkturuppsvinget föregående år — exporten, lagerförändringarna och de privata investeringarna — visade en något lägre ökningstakt, medan däremot den privata konsumtionen steg mera än under 1959 och 1960. Då det svenska näringslivets kapacitet redan under 1960 kan sägas ha varit fullt utnyttjad, framstod en dämpning av ökningstakten i den totala efterfrågan som en förutsättning för en bibehållen samhällsekonomisk balans.

Importen har visat en mot bakgrunden av den stigande aktivitetsnivån påfallande liten ökning, och underskottet i handelsbalansen har reducerats från 1 700 mkr år 1960 till ca 1 200 mkr år 1961, ett underskott som mer än väl kompenseras av ett sjöfartsnetto på 1 400 mkr. Övriga, endast delvis identifierbara transaktioner med utlandet har medfört ett stort valutainflöde, och valutareserven ökade under året med ca 890 mkr.

Prisutvecklingen har även varit relativt lugn. Risker för en inflatorisk utveckling har i stället framträtt i kapitalvaruindustrien, särskilt i verkstadsindustrien, och tydligast på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden har varit mycket hög, och den uppkomna lönestegringen, inklusive den s. k. löneglidningen, har varit större än någon gång efter 1952.

Den ekonomiska politiken har därför även under 1961 varit inriktad på att hålla tillbaka efterfrågan och bekämpa inflatoriska tendenser. Statsfinanserna har gett ett kraftigt bidrag i denna riktning, något som visar sig i att utfallet av totalbudgeten svängt från ett underskott på 1 079 mkr år 1960 till ett överskott på 365 mkr för år 1961.

Kreditpolitiken har i fråga om affärsbankerna syftat till att bibehålla det strama likviditetläge som åstadkoms under 1960. Med det gynnsamma budgetutfallet som förutsättning har det varit möjligt att genomföra denna politik utan några större upplåningsaktioner för statens räkning på marknaden utanför banksystemet. Den likviditetsskapande effekten av valutainströmningen har i stort sett neutraliserats av övriga likviditetspåverkande faktorer.

Den av den försämrade likviditetssituationen åvägabragta restriktiviteten i bankernas utlåningspolitik har under året kommit att påverka de faktiska utlåningssiffrorna. Den totala utlåningen hos affärsbankerna steg under tolv månadersperioden fram till slutet av november 1961 med 438 mkr (exkl. bostadsbyggnadskrediter 311 mkr) mot en ökning med 1 359 mkr (1 094 mkr) ett år tidigare.

Vissa tendenser under våren 1961 tydde på att det fanns en risk för att likviditetsåstramningens effekt kunde äventyras genom att bankerna kom att anse upplåning i riksbanken som en normal finansieringskälla. För att understryka att riksbanken fortfarande betraktade lån till bankerna endast som ett medel att i rimlig omfattning överbrygga tillfälliga kassapåfrestningar infördes i maj en viss begränsning i bankernas möjligheter att låna på tidigare tillämpade villkor. Dessa, som innebar en räntesats lika med diskontot för de fem första dagarna och därefter en procentenhet över diskontot, skulle fortfarande gälla vid upplåning som icke översteg hälften av bankens egna fonder. För upplåning därutöver skulle en räntesats på nio procent tillämpas. Den särskilda räntesatsen har sedermera blivit aktuell i ett fåtal fall för kortare perioder.

De av riksbanken rekommenderade likviditetskvoterna — 43, 33 resp. 23 procent — hade genom likviditetsindragningen blivit orealistiskt höga. Sedan bankernas likvida tillgångar under 1961 stabiliserats på en lägre nivå och utlåningsexpansionen kraftigt reducerats beslöt riksbanken i november att utfärda en ny rekommendation, som med sikte på det likviditetsläge, som beräknades uppkomma under vårhalvåret 1962, angav minima för bankernas faktiska likviditetskvoter, som nödvändiggör en fortsatt sträng restriktivitet i utlåningen. Bankerna indelades härvid i två grupper. För den första, omfattande de fem största bankerna jämte Sparbankernas Bank och Jordbrukets Bank, fastställdes kvot-talet till 30 procent, och för den andra, som omfattar övriga banker, till 25 procent.

Utbudet av långfristigt kapital i form av obligationsförvärv och reverslån påverkades under 1961 av ett minskat intresse för obligationsplaceringar från allmänhetens sida och genom pensionsreformens verkningar på försäkringsbolagens placeringsbehov. Genom den tidigare nämnda utvecklingen av statens lånebehov blev det emellertid möjligt att bereda större utrymme än föregående år åt andra låntagare, och den långfristiga upplåningen har ökat för bostadssektorn och näringslivet. För näringslivets del kommer därtill den starkt ökade kapitalanskaffningen genom aktieemissioner.

Riksbankens tillämpning av emissionskontrollen vid obligations- och förlagslån har anpassats till nyssnämnda ökade utrymme på marknaden för andra låntagare än staten. Emissionerna för i bostadsfinansiering engagerade hypoteksinstitut steg från 830 mkr år 1960 till 1 270 mkr år 1961 och för näringslivet från 185 mkr till 315 mkr.

Riksbankens placeringsrekommendationer till sparbanker, försäkringsbolag och centralkassor har under året kvarstått oförändrade.

Inströmningen av utländska valutor har under året medfört en ökning av

den av riksbanken förvaltade valutareserven med 883 mkr. De av riksbanken noterade marginalkurserna för vissa valutor har justerats med hänsyn till de västtyska och holländska valutornas revalvering och den isländska kronans devalvering; i övrigt har de varit oförändrade.

Som framgår av valutastyrelsens bilagda berättelse till fullmäktige beslöt Sverige i februari 1961 att acceptera förpliktelserna enligt artikel VIII i Internationella valutafondens stadga. Denna artikel innehåller bl. a. förbud mot restriktioner vid löpande betalningar. Vissa förändringar i liberaliserande riktning, beträffande vilka kan hänvisas till berättelsen, har företagits i valutabestämmelserna. I övrigt kan nämnas att tillstånd till kapitalöverföringar i samband med direkta investeringar liksom tidigare normalt medgivits och att tillståndsgivningen beträffande av svenska företag upptagna lån i utlandet ökat starkt.

Utvecklingen på kreditmarknaden

För utvecklingen på den svenska kreditmarknaden under år 1961 har vad gäller efterfrågesidan förändringen i det statliga budgetläget varit av dominerande betydelse. Efter en lång följd av år med stora utgiftsoverskott visade totalbudgeten år 1961 ett inkomstöverskott. För andra låntagarkategorier än staten har förändringarna varit mindre och i allmänhet inneburit en viss ökning av upplåningen.¹ Kommunernas skulder har växt något mera 1961 än 1960, tillväxten av bostadsinvesteringarna har följts av en ökning av bostadslångivningen, och de omfattande investeringarna inom framför allt industriföretagen har liksom 1960 hållit företagens finansieringsbehov på en hög nivå.

Bland förändringarna på utbudssidan har nedgången i allmänhetens obligationsförvärv varit påtaglig. Köpen av aktier har å andra sidan ökat, dock ej i så stor utsträckning att allmänhetens obligations- och aktieköp tillsammans uppgått till ett lika stort belopp som 1960. Försäkringsbolagen har minskat sina nettoplaceringar, medan allmänna pensionsfonden ökat sina. Sparbankernas, postbankens och jordbrukskasseorganisationens nettokreditgivning har varit större än 1960. Hos affärsbankerna, vilkas likviditet under 1961 pressats synnerligen hårt, ökade de utestående lånen med ett avsevärt lägre belopp än föregående år.

I det följande redogöres för huvuddragen i olika låntagarkategoriernas kapitalanskaffning och finansiella utveckling i övrigt. Vidare beskrivs den kreditförmedling, som ägt rum över obligations- och aktiemarknaderna samt genom försäkrings- och pensionsinrättningarna och bankerna. I ett senare avsnitt ges en något bredare redogörelse för obligationsmarknaden vad gäller emissioner, kursutveckling, avkastning m. m.

¹ Med upplåning avses i det följande upplånade belopp minus återbetalningar och med utlåning utlämnade lån minus återbetalningar. Beloppen har i regel beräknats som förändringar av bokförda låneskulder resp. lånefordringar.

Utvecklingen hos olika låntagargrupper***Staten***

Under 1961 har statens inkomster täckt såväl de löpande utgifterna för investering, konsumtion och transferering som kapitalbehovet för statens utlåningsverksamhet, och ett inkomstöverskott om 365 mkr har uppnåtts. Under 1960 förelåg ett utgiftsöverskott om 1 079 mkr.

Förändringen från utgiftsöverskott till inkomstöverskott har kraftigt påverkat förutsättningarna för statens upplåning. En hög grad av stramhet på kreditmarknaden har kunnat erhållas med en betydligt mindre långfristig upplåning än tidigare. Statens långfristiga upplåning, som år 1960 översteg 1 000 mkr, utgjorde 1961 endast ca 60 mkr. Den kortfristiga skulden hade för år 1960 varit ungefär oförändrad; under 1961 minskade den, framför allt genom inlösen av korta obligationer.

Kommuner

För kommunerna kan utgifterna beräknas ha stigit snabbare än inkomsterna och ett större belopp upplånats 1961 än 1960. Kommunernas nettoupplåning på kreditmarknaden, som år 1960 understeg 300 mkr, har 1961 uppgått till omkring 400 mkr. Ökningen hänför sig till reverslånen; större belopp än tidigare har erhållits från bl. a. allmänna pensionsfonden och Sveriges kommunalanställdas pensionskassa. Kapitalanskaffningen mot obligationer har varit av ungefär samma storlek 1961 som 1960.

Bostäder

Investeringarna i bostäder har varit större 1961 än 1960. Bostadskreditgivningen har också ökat. Under 1961 kan bostadskrediterna på kreditmarknaden, inklusive statens bostadslånggivning, beräknas ha uppgått till ca 3 200 mkr mot ej fullt 3 000 mkr 1960. Det är i första hand långgivningen från hypoteksinstitutet som ökat. Dessas upplåning på obligationsmarknaden har varit större än tidigare, och till bostadssektorn torde hypoteksinstitutet under år 1961 ha förmedlat krediter till ett nettobelopp av omkring 1 200 mkr mot ca 800 mkr 1960. Sparbankernas och postbankens långgivning till bostäder synes också ökat medan en mindre utlåning än 1960 redovisas för försäkringsbolagen. Den statliga bostadslånggivningen har legat på i stort sett samma nivå båda åren. Affärsbankernas bostadskreditgivning synes däremot ha uppgått till ett lägre belopp 1961 än 1960. De utestående bostadsbyggnadskrediterna ökade under tolv månadersperioden till och med november 1961 med 127 mkr mot 264 mkr året dessförinnan. Det lägre beloppet för den senast förflutna tolv månadersperioden sammanhänger i första hand med en ökning av avlyftningarna. Ianspråktagandena av nya lån under tolv månadersperioden till och med november 1961 uppgick till 2 049 mkr mot 2 068 mkr ett år tidigare och avlyftningarna till 1 922 mkr resp. 1 804 mkr.

Tabell 1. Inlåningen hos bankerna

Förändringar i inestående belopp. Mkr

	Kalenderåren			12-månadersperioderna t. o. m. november		
	1958	1959	1960	1959	1960	1961
Riksbanken ¹	41	27	858	16	912	391
Affärsbanker	1 724	2 963	— 426	3 001	— 579	483
Kapitalsamlings- och sparkasseräk- ningar	1 166	1 165	1 291	1 414	1 111	1 048
Övriga räkningar	558	1 798	—1 717	1 587	—1 690	— 565
Sparbanker	983	895	1 066	979 ²	910 ²	1 034 ²
Postsparbanken	310	230	472	271	374	329
Postgirokontoret	— 6	981	— 720	— 66	47	— 28
Centralkassor för jordbrukskredit	61	86	140	106	110	157
S u m m a	3 113	5 182	1 390	4 307	1 774	2 366

¹ Siffrorna för riksbanken avser andra insättare än banker och statliga myndigheter.

² Siffrorna är uppskattade med ledning av tillgängliga uppgifter från de 83 större sparbankerna.

Företag

Företagens fasta investeringar har, särskilt inom industrien men även inom andra delar av näringslivet, ökat från 1960 till 1961, medan lagerökningen synes ha avtagit. Investeringsutvecklingen har följts av en fortsatt försämring av företagens likviditet.

Likviditetsminskningen hos företagen har i första hand bestått i en nedgång av banktillgodohavanden. Sannolikt har även företagens värdepappersinnehav minskat; de för företagen osedvanligt stora förvärven av obligationer och aktier under år 1960 har i varje fall inte upprepats 1961. Exakta uppgifter om hur de likvida tillgångarna utvecklats saknas, men vad gäller banktillgodohavandena kan huvuddragen i utvecklingen hjälpligt belysas med förändringarna på de räkningar hos affärsbankerna, som huvudsakligen används av företagen. Nedgången å andra räkningar än kapitalsamlings- och sparkasseräkningar utgjorde sålunda under tolv månadersperioden t. o. m. november 1961 565 mkr och under motsvarande period ett år tidigare 1 690 mkr (tabell 1). Dessa förändringar betingades delvis av placeringar i riksbanken enligt reglerna för avsättningar till investeringsfonder för konjunkturutjämning. Under nämnda perioder insatte nämligen företagen i riksbanken netto 369 resp. 915 mkr.

Den förskjutning i strukturen av näringslivets upplåning mot en större kapitalanskaffning genom obligations- och aktieemissioner, som begynte 1960, har fortsatt 1961 och då varit ännu mera påtaglig. Ökningen av obligationsemissionerna från 1960 till 1961 har möjliggjorts bl. a. därigenom att staten tagit marknaden i anspråk i långt mindre utsträckning än tidigare, och ökningen av aktieemissionerna förklaras bl. a. av de nya bestämmelserna om beskattningen av utdel-

ningar på aktier emitterade fr. o. m. 1961. Näringslivets kapitalanskaffning på obligations- och aktiemarknaderna kan för 1961 beräknas ha uppgått till omkring 1 000 mkr mot omkring 500 mkr 1960. Dess upplåning i affärsbankerna har å andra sidan varit mindre 1961 än 1960. En viss nedgång torde också ha ägt rum i fråga om lånen hos försäkringsbolagen.

Näringslivets upplåning på hela den svenska institutionella kreditmarknaden, som för 1960 kan beräknas ha uppgått till 1 800 mkr, har för år 1961 kunnat uppskattas till ca 1 600 mkr. För industrien har upplåningen på denna marknad varit större 1961 än 1960. Så har också varit fallet för vissa andra näringsgrenar såsom jordbruket, men för handeln och även samfärdseln föreligger en kraftig minskning.

Näringslivets kredittransaktioner med sektorn utanför den institutionella kreditmarknaden i Sverige och med utlandet är regelmässigt av betydande omfattning. Sannolikt har i fråga om detta slag av finansiering en ökning ägt rum under högkonjunkturen. Härpå tyder utvecklingen av affärsbankernas garanti-förbindelser, som under tolv månadersperioderna till och med november 1959, 1960 resp. 1961 uppgick till 12, 218 resp. 381 mkr. I avsnittet om betalningsbalansen redovisas vidare uppgifter rörande den privata kapitalanskaffningen från utlandet, som tyder på en ökad upplåning.

Hushåll

Hushållens inkomster har ökat från 1960 till 1961. Även konsumtionen ökade, ehuru ej i samma utsträckning, varför hushållens finansiella ställning förbättrades. Framför allt synes banktillgodohavandena ha vuxit. Detta återspeglas i den ökning som ägt rum i fråga om de innestående medlen på räkningar hos postsparbanken och sparbänkerna och på affärsbankernas kapitalsamlings- och sparkasseräkningar. Tillgodohavandena på samtliga dessa räkningar steg under tolv månadersperioden t. o. m. november 1961 med 2 400 mkr, d. v. s. ungefär lika mycket som under motsvarande period ett år tidigare (tabell 1). I fråga om enskilda personers förvärv av aktier kan en ökning beräknas ha ägt rum från 1960 till 1961, medan köpen av obligationer minskat. En grov kalkyl tyder på att hushållens totala finansiella tillgångar ökat i ungefär samma takt 1961 som 1960.

Kreditförmedlingen på den institutionella kreditmarknaden

Finansieringen över obligations- och aktiemarknaderna

Ovan har framgått att *obligationsmarknaden* under 1961 tagits i anspråk i ökad utsträckning av de bostadsfinansierande hypoteksinrättningarna och av företagen, att kommunernas obligationsupplåning ej nämnvärt förändrats och att staten, som under 1960 företog en mycket omfattande långfristig obligations-

Tabell 2. Kapitalanskaffning över obligationsmarknaden

Kontanta nettobelopp. Mkr

	Kalenderåren			12-månadersperioderna t. o. m. september		
	1958	1959	1960	1959	1960	1961
Låntagare						
<i>Långfristiga obligationer</i>	1 074	935	2 082	929	1 992	1 274
Staten	299	551	1 072	344	1 279	98
Kommuner	46	— 55	84	— 33	34	51
Bostäder	651	387	792	510	589	840
Näringslivet	78	52	134	108	90	285
<i>Kortfristiga obligationer</i>	379	1 537	— 275	1 482	302	— 768
Staten	331	1 197	— 340	1 452	— 43	— 850
Kommuner	—	—	—	—	—	—
Bostäder	6	305	0	—	305	—
Näringslivet	42	35	65	30	40	82
S u m m a	1 453	2 472	1 807	2 411	2 294	506
Långgivare						
<i>Banker</i>	1 035	2 036	150	2 113	577	— 404
Riksbanken	— 209	119	40	166	22	58
Affärsbanker	872	1 759	— 272	1 768	180	— 727
Andra banker	372	158	382	179	375	265
<i>Andra placeringar</i>	418	436	1 657	298	1 717	910
Enskilda försäkrings- och pensionsin- rättningar	349	418	443	405	555	170
Offentliga försäkrings- och pensionsin- rättningar	— 1	— 1	404	— 1	313	496
Allmänheten (restpost)	70	19	810	— 106	849	244
S u m m a	1 453	2 472	1 807	2 411	2 294	506

Anm. I tabellen ingår endast av svenska låntagare emitterade obligationer. Sparobligationer och s. k. »statsskuldförbindelser» ingår ej.

upplåning, under 1961 inlöst betydande belopp kortfristiga obligationer. Denna utveckling belyses siffermässigt fram t. o. m. september 1961 i tabell 2.

Tabellen innehåller också uppgifter om olika långgivarkategoriernas placeringar i obligationer. En kraftig förändring redovisas härvid för affärsbankerna. Dessas betydande förvärv av obligationer 1959 hade 1960 följts av en viss avveckling. Avvecklingen fortsatte 1961 och fick då en långt större omfattning. Denna utveckling återspeglar den i annat sammanhang beskrivna försämringen i banklikviditeten. Andra bankers obligationsförvärv har ej uppgått till fullt samma belopp 1961 som 1960. För enskilda försäkrings- och pensionsinrättningar redovisas även en nedgång av förvärven. Denna nedgång, som varit ganska markerad, har betingats av minskningen i försäkringsbolagens placeringsbehov efter

Tabell 3. Kapitalanskaffning över aktiemarknaden

Kontanta nettobelopp. Mkr

	Kalenderåren			12-månadersperioderna t. o. m. september		
	1953	1959	1960	1959	1960	1961
<i>Utgivare</i>						
Affärsbanker	9	44	40	44	4	70
Näringslivet	147	190	346	126	235	609
S u m m a	156	234	386	170	239	679
<i>Placerare</i>						
Affärsbanker	3	— 11	5	— 11	6	10
Försäkringsbolag	67	71	84	65	75	140
Allmänheten (restpost)	86	174	297	116	158	529
S u m m a	156	234	386	170	239	679

Anm. Aktieemissioner i statliga aktieföretag ingår ej.

pensionsreformen. De offentliga försäkrings- och pensionsinrättningarna har å andra sidan ökat sina obligationsköp, vilket helt förklaras av allmänna pensionsfondens starkare tillväxt.

Ett speciellt intresse tilldrar sig försäljningen av obligationer till marknaden utanför de större institutionerna — i tabellen redovisad som »Allmänheten». Under hela 1950-talet förekom försäljningar av mera betydande storlek till denna kategori av köpare endast under en enda mycket begränsad period, nämligen i anslutning till räntehöjningarna 1954 och 1955. Då utplacerades obligationer hos allmänheten för sammanlagt ca 900 mkr, fördelade på ca 600 mkr 1954 och ca 300 mkr 1955. Efter räntehöjningen i januari 1960 följde en ny köphässa från allmänhetens sida, som för hela 1960 gav ett belopp av omkring 800 mkr. Den har inte upprepats 1961; allmänhetens nettoköp detta år torde ha uppgått till endast ett par hundra miljoner kronor.

Nedgången från 1960 till 1961 i fråga om allmänhetens obligationsköp kan sättas i samband med den ökning i aktieköpen som ägt rum. Genom den tidigare omnämnda ändringen av skattelagstiftningen har företagen stimulerats till ökade aktieemissioner såsom närmare framgår av tabell 3. På köparsidan redovisas en icke ringa ökning för försäkringsbolagen, men den ojämförligt kraftigaste ökningen hänför sig till allmänheten, som under 1961 kan beräknas ha köpt aktier för ca 500 mkr mot ca 300 mkr 1960.

Försäkrings- och pensionsinrättningarnas placeringar

Försäkringsbolagens nettoplaceringar, som 1960 uppgick till inemot 1 000 mkr, beräknas för 1961 ha varit omkring 250 mkr lägre. Nedgången förklaras av den tidigare omnämnda minskningen i medelstillgången efter pensionsreformen.

Tabell 4. Sparbankernas, postbankens och jordbrukskasseorganisationens placeringar

Nettobelopp. Mkr

	Kalenderåren			12-månadersperioderna t. o. m. november		
	1958	1959	1960	1959	1960	1961
Sparbanker (83 större)						
Obligationer och skattkammarväxlar ..	123	80	116	90	100	93
Utlåning	651	721	571	714	569	779
S u m m a	774	801	687	804	669	872
Postbanken						
Obligationer och skattkammarväxlar ..	332	721	— 695	67	107	89
Utlåning	53	468	450	341	482	545
S u m m a	385	1 189	— 245	408	589	634
Centralkassor för jordbrukskredit						
Obligationer och skattkammarväxlar ..	— 8	1	14	—	11	16
Utlåning	82	82	98	76	99	152
S u m m a	74	83	112	76	110	168

Anm. Beloppen för obligationer och skattkammarväxlar har för postbanken och centralkassorna beräknats som förändringen i det nominella innehavet och för de 83 större sparbankerna som förändringen i det bokförda innehavet med tillägg av uppskattade nettonedskrivningar. Beloppen för utlåningen har för samtliga institut beräknats som förändringen i bokförda ställningsuppgifter.

Inom ramen för sitt lägre placeringsbehov har försäkringsbolagen under den senaste tolv månadersperioden gjort jämförelsevis små nettoplaceringar i obligationer. Förvärven av aktier och fastigheter har ökat, medan en vikande tendens förelegat beträffande den direkta långivningen.

Fördelningen på olika låntagarkategorier av försäkringsbolagens nettoplaceringar i obligationer, aktier och lån tillsammans visar, att krediterna till näringslivet och i viss mån till bostadssektorn tenderat att öka från 1960 till 1961. Kreditgivningen till kommunerna har båda åren varit av mycket ringa omfattning, och i fråga om krediterna till staten har förvärven av obligationer och skattkammarväxlar år 1960 följts av viss avveckling under år 1961.

Genom *allmänna pensionsfondens* tillkomst år 1960 och den måttliga minskningen i försäkringsbolagens placeringsbehov nämnda år, erhöles från 1959 till 1960 en kraftig ökning av dessa institutioners sammanlagda nettoplaceringar. Den nivå, som härvid uppnåddes, synes ha bibehållits 1961. Allmänna pensionsfondens nettoplaceringar har ökat, men denna ökning har balanserats av den tidigare nämnda minskningen i försäkringsbolagens nettoplaceringar.

Sparbankernas, postbankens och jordbrukskasserörelsens in- och utlåning

Inlåningsökningen har under 1961 legat väl över 1960 års siffror hos *sparbanker* och *centralkassor för jordbrukskredit*. Under den tolv månadersperiod som

Tabell 5. Affärsbankernas nettofordringar hos riksbanken

Mkr

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1957 ...	400	247	418	231	285	166	441	261	238	209	140	73
1958 ...	204	95	47	11	— 16	— 72	178	131	158	155	116	120
1959 ...	222	109	65	146	25	— 5	67	20	3	34	—123	—12
1960 ...	36	28	—229	— 91	—104	—182	—114	—353	—357	—99	—165	—23
1961 ...	32	29	—231	—375	—299	—293	—205	14	—201	— 5	—109	58

Anm. Nettofordringarna per månad har beräknats som medeltalet av de vid månadens fyra rapportdagar föreliggande differenserna mellan affärsbankernas tillgodohavanden på checkräkning i riksbanken och skuld till riksbanken för upptagna lån.

slutade med november, uppgick inlåningsräkningarnas ökning hos dessa institut till ca 1 030 resp. 157 mkr att jämföra med 910 resp. 110 mkr under tolv månadersperioden dessförinnan (tabell 1). Hos *postsparbanken* har inlåningsexpansionen varit något mindre kraftig under år 1961 än under 1960. Ökningen har enligt tabellen ej uppgått till fullt 350 mkr, vilket belopp överskreds ett år tidigare. Kontoinnehavarnas tillgodohavanden på *postgiro*, som under tolv månadersperioden fram t. o. m. november 1960 ökade svagt, har under tolv månadersperioden t. o. m. november 1961 något minskat.

För de här beskrivna instituten har utlåningen varit större 1961 än 1960 (tabell 4). För sparbankernas del redovisas en speciellt stor ökning. Denna är emellertid delvis betingad av sammanslagningar mellan sparbanker, som under 1961 höjt de 83 större sparbankernas utlåningssiffror i större utsträckning än under 1960.

Utlåningen från sparbankerna och postbanken består väsentligen av bostadslån och från centralkassorna av jordbrukslån. Institutens utlåningsökning från 1960 till 1961 bör sålunda ha inneburit en ganska kraftig ökning av i första hand bostads- och jordbrukskrediterna.

Affärsbankernas rörelse

De kredit- och finanspolitiska åtgärderna i syfte att dämpa den växande ekonomiska aktiviteten ledde under 1960 till en minskning av affärsbankernas likvida tillgångar. Under 1961 har dessa tillgångar ej förändrats i någon större utsträckning, om man bortser från de säsongmässiga fluktuationerna. Det strama likviditetsläge, som erhöles 1960, har bibehållits och utgjort den faktor, som hållit nere bankernas förmåga att tillgodose den av högkonjunkturen uppdrivna kredit efterfrågan.

En nedgång av affärsbankernas innehav av skattkamarväxlar och vissa andra kortfristiga likvida tillgångar, begynte redan före 1960 men utgjorde då väsentligen en räntabilitetsmotiverad omDispositionering av de växande totala

Tabell 6. Affärsbankernas likvida tillgångar och faktorer som påverkat dessa

Mkr

	Kalenderåren			12-månadersperioderna t. o. m. november		
	1958	1959	1960	1959	1960	1961
<i>Påverkande faktorer</i>						
Total valutareserv	+ 153	+ 57	— 159	+ 330	— 438	+ 905
Statens kassamässiga utgiftsoverskott .	+1 018	+1 922	+1 079	+1 352	+1 067	—397
Statens upplåning utanför riksbanken och affärsbankerna (ökn. —)	— 123	— 847	— 554	— 101	—1 169	+190
Allmänhetens sedelinnehav (ökn. —) ..	— 210	— 162	— 348	— 135	— 367	—277
Företagens investeringsfonder i riksbanken (ökn. —)	— 86	— 40	— 861	— 29	— 915	—369
Övriga riksbankstransaktioner	— 101	— 46	— 35	— 50	— 163	+ 17
Affärsbankernas nettoköp av hypoteksobligationer (nom. v.)	+ 229	+ 405	+ 122	+ 367	+ 118	+ 95
Vissa andra affärsbankstransaktioner .	+ 24	— 55	— 73	— 12	+ 260	+ 98
S u m m a	+ 904	+1 234	— 829	+1 722	—1 607	+262
<i>Affärsbankernas likvida tillgångar</i>						
Sedlar, mynt, checkar och postremissväxlar	+ 55	+ 277	— 254	+ 74	+ 87	+ 10
Nettofordran på inhemska banker	—	— 454	+ 532	— 341	+ 101	+137
Nettofordran på utländska banker och bankirer	+ 64	+ 330	— 436	+ 485	— 632	+ 93
Skattkamarväxlar	— 41	— 593	— 447	— 162	— 710	+327
Stats- och hypoteksobligationer	+ 826	+1 674	— 224	+1 666	— 453	—305
S u m m a	+ 904	+1 234	— 829	+1 722	—1 607	+262

Anm. Minustecken anger minskning av affärsbankernas likvida tillgångar, plustecken ökning.

likvida tillgångarna. Minskningen av likviditeten under 1960 tog formen av en kraftig avveckling av fordringar hos utländska banker, fortsatt nedgång av skattkamarväxelinnehavet, vilket vid utgången av 1960 var praktiskt taget uttömt, samt en begynnande minskning av obligationsinnehavet. Minskningen av obligationsinnehavet har fortsatt under 1961, medan vissa andra kortfristiga fordringar ökat.

Till belysning av kassalikviditetens utveckling har i tabell 5 månadsuppgifter sammanställts om affärsbankernas fordringar och skulder hos riksbanken. Nettoskuld har förelegat under det alldeles övervägande antalet månader ända sedan slutet av 1959, tidvis av betydande storlek. De totala likvida tillgångarnas utveckling redovisas i tabell 6, där de ställts samman med uppgifter, som ger bakgrunden till likviditetsutvecklingen. Minskningen av de totala likvida tillgångarna 1960 betingades av den omfattande statsupplåningen på marknaden utanför affärsbankerna, företagens insättningar i riksbanken enligt reg-

Tabell 7. Affärsbankernas utlåning

Förändringar i utestående belopp. Mkr

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	12-månaders- perioderna t. o. m. novem- ber resp. år
Till bostadsbyggande													
1957 ...	3	4	19	8	65	59	— 83	—173	28	— 3	49	54	65
1958 ...	—121	0	36	— 34	54	70	30	— 62	48	— 68	17	85	25
1959 ...	48	— 92	19	— 30	55	103	— 9	69	34	—200	20	62	103
1960 ...	— 23	—167	61	21	13	97	83	28	— 92	69	113	38	264
1961 ...	18	20	26	24	43	— 10	— 65	14	58	— 21	— 18		127
Till övriga ändamål													
1957 ...	28	4	211	— 48	259	—115	— 1	— 69	100	—157	47	—102	67
1958 ...	7	55	324	109	221	22	38	— 16	79	— 93	106	— 42	750
1959 ...	48	102	214	154	233	66	119	— 13	215	20	129	65	1 246
1960 ...	— 49	124	401	140	234	— 26	207	—121	257	—212	74	—303	1 094
1961 ...	132	45	313	11	258	—281	83	—103	275	—210	91		311
Totalt													
1957 ...	31	9	231	— 40	325	— 56	— 84	—243	129	—160	95	— 48	132
1958 ...	—114	55	360	75	275	91	69	— 78	127	—160	122	43	775
1959 ...	96	10	234	124	288	170	110	56	249	—180	150	127	1 349
1960 ...	— 72	— 44	462	161	247	71	290	— 93	166	—143	188	—266	1 359
1961 ...	150	65	339	35	300	—291	19	— 89	333	—230	73		438

lerna för avsättningar på investeringsfonder för konjunkturutjämning samt den minskning av valutareserven och ökning av allmänhetens sedelinnehav, som då ägde rum. Ett statligt utgiftsoverskott förelåg, men detta var betydligt mindre än året dessförinnan. Under 1961 har en likviditetspåspädning följt av valutareservens tillväxt, men detta likviditetstillskott har neutraliserats av det statliga inkomstöverskottet, företagens ytterligare insättningar i riksbanken och ökningen av allmänhetens sedelinnehav. Någon mera markerad förändring av de likvida tillgångarna hos affärsbankerna har därför som nämnts inte inträffat under 1961; från november 1960 till november 1961 redovisas en ökning med 262 mkr.

Inte heller har någon större förändring inträffat i bankernas relativa likviditet, d. v. s. kvoten mellan bankernas likvida tillgångar och deras förpliktelser. Genomsnittet av bankernas likviditetskvoter beräknade enligt riksbankens rekommendationer låg i slutet av november 1960 vid 38,1 % och i slutet av november 1961 vid 37,7 %.

Trots en synnerligen kraftig kreditefterfrågan från näringslivet, bostadssektorn och kommunerna har utlåningsexpansionen hos affärsbankerna avtagit under 1961. Detta har sin förklaring i det från och med 1960 pressade likviditetssläget. För utlåningen till annat än bostadsbyggande redovisas lägre värden under fjärde kvartalet 1960 än under motsvarande kvartal de närmast föregående åren (tabell 7). En expansion följde under första kvartalet 1961, varpå under de två närmast följande kvartalen jämförelsevis låga värden redovisades liksom också för månaderna oktober och november. För tolv månadersperioden till och med november 1961 uppgick denna utlåning till 311 mkr, vilket är ett betydligt lägre belopp än det som redovisas för den närmast föregående tolv månadersperioden (1 094 mkr). Bankernas bostadsbyggnadskrediter, vilkas variation i hög grad är betingad av hur hypoteksinstitutens obligationsemissioner fördelar sig under året, expanderade mot slutet av 1960 och i början av 1961. Jämförelsevis höga belopp förelåg sålunda från och med fjärde kvartalet 1960 till och med maj 1961. Därefter följde låga belopp — under flertalet månader översteg återbetalningarna de lämnade lånen — och som tidigare nämnts har denna kreditgivning under tolv månadersperioden till och med november 1961 varit lägre än ett år tidigare (127 mot 264 mkr). Bankernas sammanlagda utlåning till bostadsbyggande och övriga ändamål har under den senast förflutna tolv månadersperioden uppgått till 438 mkr och därmed varit avsevärt mindre än under motsvarande perioder 1958, 1959 och 1960, då den uppgick till 775, 1 349 resp. 1 359 mkr.

Obligationsmarknaden

Den fastare hållning med stigande kurser, som satte sin prägel på obligationsmarknaden under 1960 års sista kvartal, förestavadcs åtminstone till en början av förväntningar om en förestående räntesänkning. Det kursläge, som härvid

skapades och som innebar en lyftning av nivån med genomsnittligt 2—3 procentenheter, förblev sedan oförändrat till i slutet av januari. Då registrerades en kurssänkning med 1 à 2 procentenheter varefter kurserna stabiliserades och förblev i stort sett oförändrade till medio maj.

Under första kvartalet tillfördes marknaden ett flertal nya obligationslån. Förutom ett kort statslån å 200 mkr upplades ett nytt premieobligationslån å 400 mkr, varav 300 mkr avsåg konvertering av 1947 års lån, som förföll till betalning i maj månad, och 100 mkr utbjöds till försäljning före konverteringen till parikurs. Efter konverteringen, som var slutförd den 25 mars, försåldes de premieobligationer, som återstod. Försäljningspriset under denna period var 101 kr. Vidare emitterades sex industrilån å tillsammans 115 mkr, ett lån för Trondheims stad å 35 mkr (för utbyggnad av kraftverk med strömleveranser till Sverige) samt ett lån för vardera Svensk Fartygskredit och Svenska Skeppshypotekskassan å tillsammans 30 mkr. Tre av industrilånen var $5\frac{3}{4}\%$ lån, som emitterades till kursen 99 %, medan två var 6 % lån och ett — på 5 mkr för Regulator- & Instrument AB Billman — var $6\frac{1}{4}\%$ -igt och emitterades till parikurs.

I april utgavs ytterligare tre industrilån, varav två avsåg kraftverksutbyggnad. Därefter följde emissioner för stadshypoteks- och bostadskreditkassorna. De nya lånen var av samma konstruktion som de senast — i augusti 1960 — upplagda lånen. Stadshypotekskassans lån var sålunda ett 12-årigt $5\frac{1}{2}\%$ lån och Bostadskreditkassans ett 40-årigt $5\frac{3}{4}\%$ lån båda med konverteringsrätt efter 10 år. Lånen utbjöds till kursen 99 %. Lånebeloppen var begränsade till 300 resp. 75 mkr. Teckningstiden var bestämd till den 15—19 maj och båda lånen blev fulltecknade — till stor del genom förhandsteckningar.

Riksbankens beslut i maj om nya normer för bankens utlåning till affärsbankerna, varom redogjorts i avsnittet om kreditpolitiken, medförde en relativt kraftig försvagning av obligationskurserna. Flertalet representativa långa lån tappade 2—5 procentenheter men under den kommande veckan skedde en återhämtning så att kursfallet snart reducerats till 1—2 procentenheter.

Efter nyssnämnda emission för hypoteksinstitutionerna kom under maj—juni ytterligare tre industrilån, varav två avsåg kraftverksfinansiering samt ett obligationslån för Örebro stad och ett för Stockholms stad, det förstnämnda avseende finansiering av ett kraftvärmeverk.

Därmed hade sedan årets början förutom de ovannämnda stats- och bostadslånen emitterats industrilån för tillhoppa 230 mkr, lån för fartygsfinansiering på 30 mkr, kommunala lån på 60 mkr, ett norskt lån på 35 mkr samt ett antal lån för bl. a. Sveriges Allmänna Hypoteksbank, Göteborgs Intecknings Garanti AB och Sparbankernas Inteckningsbolag.

Höstsäsongen på emissionsmarknaden inleddes den 15 september med två obligationslån för Svenska Intecknings Garanti AB (SIGAB). Bolaget, som är en nybildad institution på den gamla Inteckningsbankens grund, äges av Svenska Handelsbanken och har enligt en ny bolagsordning rätt att utlämna bl. a. bot-

Tabell 8. Obligations- och förlagslåneemissioner under 1961

	Obliga- tions- datum	Ränte- fot (%)	Låne- belopp (mkr)	Löp- tid (år)	Bind- nings- tid (år)	Amor- terings- tid	Emis- sions- kurs	Emis- sions- datum
Obligationslån								
(s:a 2 393,5 mkr)								
<i>Svenska staten (s:a 670 mkr)</i>								
Räntelöpande obligationslån ..	10/3	5½	200	2	—	—	100	30/1
Premieobligationslån	—	(4,62)	400 ¹⁾	11	—	—	100	1/2
SPAR 61	1/12	(5,55)	70	7½	—	—	100	16/11
<i>Hypoteksinstitut (s:a 1 263 mkr)</i>								
Hypoteksbanken	10/5	5½	50	20	10	1962-81		—
„	10/6	5½	57	5	—	—		—
„	1/12	5½	10	20	10	1962-81		—
Sv. Fartygskredit AB	25/1	5¾	20	10	—	1961-71	100	19/1
Skeppshypotekskassan	1/3	5¾	10	10	—	1961-71	100	22/2
<i>Göteborgs Intecknings Garanti AB (GIGAB)</i>								
(ser. F VI)	15/3	5½	15	12	10	—	99	—
(ser. F VII)	25/11	5½	16 ²⁾	12	10	—	99	—
(ser. T V)	25/3	5½	10	12	10	—	99	—
(ser. T VI)	15/12	5½	7 ²⁾	12	10	—	99	—
Stadshypotekskassan	10/7	5½	421	12	10	—	99	15/5
„	1/3-62	5½	135 ²⁾	12	10	—	99	30/11
Bostadskreditkassan	10/7	5¾	110	40	10	1962-2001	99	15/5
„	1/3-62	5¾	35 ²⁾	40	10	1963-2002	99	30/11
<i>Sparbankernas Intecknings AB</i>								
(lån 12)	15/6	5½	45	12	10	—	99	—
(lån 13)	15/6	rörl.	6	20	10	—	100	—
(lån 14)	1/3-62	5½	10 ²⁾	12	10	—	99	—
<i>Sv. Intecknings Garanti AB (SIGAB)</i>								
„	15/1-62	5½	241 ²⁾	12	10	—	99	15/9
„	15/1-62	5¾	60 ²⁾	40	10	1963-2002	99	15/9
Sv. Fastighetskredit AB	1/12	5½	5	12	10	—	99	—
<i>Industrier (s:a 315,5 mkr)</i>								
Brännälvens Kraft AB	16/1	5¾	25	25	10	1963-86	99	9/1
Ångefallens Kraft AB	6/2	5¾	7	25	10	1963-86	99	3/2
AB Mölnbacka-Trysil	6/2	6	20	20	10	1963-81	100	3/2
Bjurfors AB	22/2	5¾	33	25	10	1963-86	99	20/2
Kockums Mek. Verkstad AB ..	22/3	6	25	20	10	1965-81	100	15/3
Reg.- & Instr. AB Billman	25/3	6¼	5	20	10	1965-81	100	11/3
St. Kopparb. Bergslags AB ...	12/4	6	30	25	10	1963-86	100	6/4
AB Svenskt Konstsilke	15/4	6	3	20	10	1963-81	100	11/4

¹ Därav konvertering 300 mkr.² Lånebeloppen avser per den 31/12 1961 inbetalda belopp. På grund av att hypoteksinstitutens försäljning under året även omfattat äldre lån föreligger i vissa fall ej överensstämmelse mellan beloppen i tabellen och texten.

	Obliga- tions- datum	Ränte- fot (%)	Låne- belopp (mkr)	Löp- tid (år)	Bind- nings- tid (år)	Amor- terings- tid	Emis- sions- kurs	Emis- sions- datum
Korsselbränna AB	25/4	6	30	25	10	1963-86	100	20/4
Tåsans Kraft AB	31/5	6	12,5	25	10	1962-86	100	25/5
Sydsvenska Kraft AB	5/6	6	30	25	10	1963-86	100	29/5
Dynäs AB	12/6	6	10	22	10	1964-83	100	2/6
Holmens Bruks & Fabriks AB ..	15/11	6	25	20	10	1963-81	100	6/11
Korsnäs AB	10/11	6	25	20	10	1963-81	100	7/11
Avesta Jernverks AB	15/11	6	25	20	10	1963-81	100	9/11
Nordiska Maskinfilt AB	30/11	6	5	20	10	1964-81	100	27/11
Munksjö AB	6/12	6	5	15	10	1964-76	100	29/11
<i>Kommuner (s:a 110 mkr)</i>								
Örebro stad	15/6	6	10	20	10	1962-81	100	7/6
Stockholms stad	15/6	6	50	25	10	1962-86	100	8/6
» »	30/11	6	50	30	10	1962-91	100	18/11
<i>Utländska läntagare (s:a 35 mkr)</i>								
Trondheims stad	1/2	6	35	22,5	10,5	1963-83	100	26/1
Förlagslån (s:a 17,5 mkr)								
Uplands Enskilda Bank	20/11	6 $\frac{1}{4}$	5	20	10	1972-81	100	—
Skaraborgs Enskilda Bank	15/11	6 $\frac{1}{4}$	2,5	20	10	1972-81	100	—
Sveriges Kreditbank	15/12	6 $\frac{1}{4}$	10	20	10	1972-81	100	—

ten- och sekundärlån i såväl en-, två- som flerfamiljshus i hela riket. De två obligationslån, som utbjöds, var exakt lika dem, som Stadshypotekskassan och Bostadskreditkassan emitterat i maj och försäljningsvillkoren var likaledes desamma. Lånen fick ett relativt gott mottagande med ett sammanlagt tecknat belopp av drygt 240 mkr.

I början av oktober återupptog Stadshypotekskassan och Bostadskreditkassan försäljningen av sina i maj upplagda lån. Försäljningen, som efter ungefär en månad nått ett belopp av ca 150 mkr, avbröts därefter.

Under november var emissionsmarknaden livlig. Sålunda utbjöds flera industrilån å tillsammans 85 mkr och två bankförlagslån å tillsammans 7,5 mkr, vilka alla snabbt placerades. Ett nytt lån för Stockholms stad likaledes å 50 mkr emitterades också och fann placering även om intresset konstaterades vara mat- tare än för de föregående lånen.

Ett nytt sparobligationslån utbjöds till teckning under tiden 16 november—15 december. Lånet, som benämndes SPAR 61, var till konstruktionen likadant som föregående års SPAR 60. Vid teckningstidens utgång hade ca 30 000 st. tecknare tecknat sig för ca 70 mkr.

I slutet av november offentliggjordes nya emissioner för stadshypoteks- och bostadskreditkassorna. Båda institutionerna utbjöd till teckning nya lån av

Tabell 9. Köpkurser och effektiv förräntning vid kvartalsskiftena för några representativa statsobligationslån

		1960		1 9 6 1							
		31/12		31/3		30/6		30/9		31/12	
		kurs	eff. ränta	kurs	eff. ränta	kurs	eff. ränta	kurs	eff. ränta	kurs	eff. ränta
5 ¼	1957/67	98 ½	5,52	98 ¼	5,57	97 ½	5,74	97 ¾	5,70	98	5,67
4 ½	1956/80	89 ¼	5,41	88	5,53	86 ¾	5,66	87	5,64	88	5,55
3 ½	1943/88	79 ½	4,86	78	4,99	76 ½	5,13	76 ½	5,13	78	5,01
3	1945/85	73 ½	4,86	71	5,11	70 ¼	5,18	70 ¼	5,19	71	5,14
3	1934	67 ½	4,44	67	4,48	65	4,62	65	4,62	66	4,55

samma konstruktion som värlånen och på samma villkor. Teckningstiden började den 30 november och till årets utgång hade tecknats 170 mkr.

Riksgäldskontoret har fortsatt sina strävanden att bredda marknaden för skattkamarväxlar. Genom en kontinuerlig anpassning av diskontosatserna till penningmarknadens övriga räntevillkor har skattkamarväxeln blivit ett mer konkurrensdugligt placeringsalternativ på den korta marknaden.

Diskontosatserna för skattkamarväxlar med löptiderna 3, 6 och 9—12 månader framgår av följande tabell.

Tabell 10. Riksgäldskontorets diskontosatser vid försäljning av skattkamarväxlar

3-månaders växlar					
		31/3	30/6	30/9	31/12
1959	2,7	2,9	2,9	3,4
1960	3,85	4,15	4,35	4,5
1961	5,0	5,0	4,0	4,25
6-månaders växlar					
		31/3	30/6	30/9	31/12
1959	3,2	3,4	3,4	3,9
1960	4,15	4,45	4,65	5,0
1961	5,0	5,0	5,0	5,25
9—12-månaders växlar					
		31/3	30/6	30/9	31/12
1959	3,4	3,6—3,8	3,6—3,8	4,2
1960	4,25	4,75	4,75	5,0
1961	5,0	5,0	5,0	5,25

Valutamarknaden och betalningsbalansen***Valutareserven***

Vid utgången av november 1961 nådde den svenska valutareserven en hittills högsta nivå av 3 726 mkr (tabell 11) efter en följd av månader med valutainflöde. Sedan mitten av 1960 har endast tre månader resulterat i ett valutautflöde — november 1960 samt augusti och oktober 1961. Resultatet för augusti 1961 berodde på Storbritanniens draging på Internationella valutafonden (sid. 27).

Tidigare hade den största tolvmånadersökningen i valutareserven sedan Korea-kriget noterats i maj 1959 med 494 mkr. Därefter svängde utvecklingen, i januari 1960 var reserven lägre än ett år tidigare och i november 1960 nådde den en lägsta nivå efter ett valutautflöde om 438 mkr under de då gångna tolv månaderna. Sedan skedde en snabb omsvängning. Redan vid utgången av januari 1961 var valutareserven högre än ett år tidigare och i maj 1961 låg den icke mindre än 666 mkr över fjolårsnivån. Vid utgången av juli uppgick årsökningen till 961 mkr och vid slutet av november 1961 till 905 mkr.

För december föreligger endast preliminära siffror. Enligt dessa ökade valutareserven under månaden med 54 mkr till 3 780 mkr eller 892 mkr högre än vid årsskiftet 1960/61. Under 1960 minskade valutareserven med 159 mkr.

Valutareservens sammansättning som redovisas i tabell 11 undergick en mindre förändring genom att ökningen lades på valutabehållningarna. Guldets andel minskade därmed och uppgick vid slutet av november 1961 till ca 25 % mot drygt 30 % vid motsvarande tidpunkt åren 1959 och 1960. Resterande del av reserven utgjordes av konvertibla valutor.

Affärsbankernas andel av den totala valutareserven, som under senare delen av 1960 steg från 10 % till 16 %, sjönk därefter snabbt och uppgick vid slutet av maj och juni 1961 till endast 6 %. En successiv ökning av bankernas andel har därefter inträtt, varigenom andelen vid utgången av november hade stigit till 11 %.

Betalningsbalansen

Valutareserven ökade som nyss nämnts under 1961 med ca 890 mkr mot en nedgång under 1960 om 159 mkr. Skillnaden om ca 1 050 mkr var främst en följd av att handelsbalansens utfall förbättrades med ca 530 mkr, medan däremot nettot av andra i balansen redovisade löpande betalningar och kapitaltransaktioner ingående posterna blev oförändrade. Betalningsbalansens restpost har därför som närmare beröres i det följande ökat kraftigt.

Utrikeshandeln. Den expansion, som för den svenska exportens del inträdde i början av 1959 och för importen ungefär ett halvt år senare, har fortsatt under 1961, ehuru i något minskad takt. En viss dämpning i importen kunde skönjas i början av året och för årets åtta första månader var importökningen endast en knapp procent, medan exporten ökade med nära 9 % i jämförelse med år 1960.

Tabell 11. Sveriges valutareserv

Mkr

Ställning	Guld	Valutor		varav konvertibla valutor		Summa
	RB 1	RB 2	AB 3	RB 4	AB 5	RB+AB 1+2+3
1955 dec.	1 426	1 004	121	1 036	154	2 551
1956 »	1 376	1 072	317	1 234	307	2 765
1957 »	1 134	1 226	478	1 286	485	2 838
1958 »	1 053	1 392	546	1 404	556	2 991
1959 »	987	1 179	881	1 260	895	3 047
1960 »	881	1 554	453	1 643	451	2 888
1961 »	934	2 385	462 ^P	2 523	..	3 780 ^P
1961 jan.	880	1 584	469	1 681	467	2 933
febr.	881	1 661	459	1 756	450	3 001
mars	881	1 847	321	1 960	315	3 049
april	881	1 960	239	2 067	236	3 080
maj	881	2 226	195	2 342	190	3 301
juni	881	2 352	222	2 477	221	3 455
juli	881	2 436	333	2 563	326	3 650
aug.	933	2 359	295	2 503	291	3 588
sept.	933	2 337	414	2 492	403	3 684
okt.	933	2 327	352	2 481	348	3 612
nov.	933	2 376	417	2 529	412	3 726
dec.	934	2 385	462 ^P	2 523	..	3 780 ^P
<i>Förändringar</i>						
1955	+ 56	-100	+ 82	- 25	+ 53	+ 38
1956	- 50	+ 68	+196	+198	+153	+214
1957	-242	+154	+161	+ 52	+178	+ 73
1958	- 81	+166	+ 68	+118	+ 71	+153
1959	- 66	-213	+335	-144	+339	+ 56
1960	-106	+375	-428	+383	-444	-159
1961	+ 53	+831	+ 9 ^P	+880	..	+892 ^P
1961 jan.	- 1	+ 30	+ 16	+ 38	+ 16	+ 45
febr.	+ 1	+ 77	- 10	+ 75	- 17	+ 68
mars	-	+186	-138	+204	-135	+ 48
april	-	+113	- 82	+107	- 79	+ 31
maj	-	+266	- 44	+275	- 46	+221
juni	-	+126	+ 27	+135	+ 31	+154
juli	-	+ 84	+111	+ 86	+105	+195
aug.	+ 52	- 77	- 38	- 60	- 35	- 63
sept.	-	- 22	+119	- 11	+112	+ 97
okt.	-	- 10	- 62	- 11	- 55	- 72
nov.	-	+ 49	+ 65	+ 48	+ 64	+114
dec.	+ 1	+ 9	+ 45 ^P	- 6	..	+ 54 ^P

Anm. För åren 1955—57 avses med konvertibla valutor US-dollar och EPU-valutor.
 RB = riksbanken.
 AB = affärsbankerna.

Tabell 12. Betalningsbalansen 1959—1961.

Mkr

	1959	1960	1961 prel.
Export f.o.b.	+ 11 424	+ 13 272	+ 14 100
Import c.i.f.	— 12 488	— 15 006	— 15 300
<i>Handelsbalans</i>	— 1 064	— 1 734	— 1 200
Sjöfartsnetto	+ 1 240	+ 1 355	+ 1 400
Övriga löpande betalningar (netto)	— 210	— 215	— 200
<i>Bytesbalans</i>	— 34	— 594	± 0
Kapitaltransaktioner (netto)	— 81	— 73	— 50
Statistiska fel m. m. (restpost)	+ 172	+ 508	+ 940
<i>Förändring i valutareserven</i>	+ 57	— 159	+ 890

Under de följande tre månaderna september—november låg dock importen värdemässigt 8 % över fjolårsnivån medan motsvarande siffra för exporten var 4 %.

Uppgifter om utrikeshandelns fördelning på länder föreligger f. n. endast för årets tio första månader. Under denna tid steg den totala importen med 2 % i värde jämfört med motsvarande period 1960; importen från EFTA-länder steg med 9 %, medan motsvarande tal för EEC-länderna resp. USA och Canada var + 1 % och — 3 %. Exporten ökade totalt med 8 % och med 14 % gentemot EFTA-länderna. Exporten till EEC-länderna steg med 12 %, medan den till USA och Canada föll med icke mindre än 20 %.

Övriga transaktioner i bytesbalansen har i tabell 12 uppdelats i »Sjöfartsnetto» och »Övriga löpande betalningar». Då uppgifter om rederiernas intäkter och kostnader under fjärde kvartalet ännu ej föreligger, har en uppskattning gjorts av *sjöfartsnettot*, varvid ett överskott om 1 400 mkr för 1961 befunnits sannolikt. Detta innebär en ökning under året med endast 3 % att jämföras med en ökning om 9 % under 1960.

Rederiernas bruttointäkter i utrikes sjöfart har under årets tre första kvartal legat 8 %, 3 % resp. 2 % över fjolårsnivån. Intäktsutvecklingen står i god överensstämmelse med utrikeshandelns utveckling. Den totala svenska utrikeshandeln ökade från perioden januari—oktober 1959 till motsvarande period 1960 med 19 %, medan ökningen från januari—oktober 1960 till samma period 1961 endast var 5 %. Då emellertid ca 1/3 av det svenska tonnaget beräknas vara sysselsatt uteslutande mellan utländska hamnar är även världshandelns utveckling av stor betydelse för sjöfartsinkomsterna. Enligt beräkningar inom Internationella valutafonden ökade den totala världshandeln med 12 % från 1959 till 1960, medan ökningen från första halvåret 1960 till motsvarande period 1961 stannade vid 4 %. Världshandeln utvecklade sig sålunda under 1961 i stora drag på samma sätt som den svenska utrikeshandeln.

Rederiernas kostnader under de tre första kvartalen har legat 6 % lägre samt 10 % resp. 6 % högre än 1960, varigenom intäktsöverskottet under året ändrats från en ökning om 21 % jämfört med fjolåret under första kvartalet till en minskning under andra och tredje kvartalen om 3 % resp. 2 %.

Övriga löpande betalningar, d. v. s. räntor, utdelningar, turism, arv, gåvor, licenser, försäkringar m. m. har för 1961 beräknats medföra ett valutautflöde om 200 mkr mot 215 mkr under 1960.

Posten *kapitaltransaktioner* i betalningsbalanstabellen inkluderar endast statliga kapitaltransaktioner och den till bankinspektionen redovisade exporten och importen av värdepapper. Däremot ingår icke t. ex. kommersiella krediter, övriga privata lån, svenska direkta investeringar i utlandet och utländska direkta investeringar i Sverige. De i tabellen redovisade kapitaltransaktionerna har under 1961 liksom under tidigare år resulterat i ett underskott. Vid beräkningen av detta har hänsyn tagits till följande kapitalbetalningar.

Sverige erlade under 1961 35 mkr i amorteringar på de bilaterala skulder som uppstod i samband med EPU:s likvidation och erhöll samtidigt 52 mkr i amorteringar på motsvarande fordringar, varigenom resultatet blev ett valuta-inflöde om 17 mkr. Internationella valutafonden tog i samband med lån till Storbritannien och Jugoslavien i anspråk motvärdet till sammanlagt 25 milj. dollar av sitt krontillgodohavande i riksbanken, vilket motsvarade ett valutautflöde om ca 129 mkr (sid. 27).

Amorteringarna på svenska statens långfristiga krediter till utlandet uppgick som framgår av nedanstående sammanställning till 21 mkr, medan motsvarande betalningar till utlandet inskränkte sig till 4 mkr utgörande amorteringar på det s. k. Marshall-länet.

	Utnyttjat kredit- belopp	Återbetalt belopp totalt	Härav återbetalt under 1961	Utestående belopp ult. 1961
Danmark	144,4	28,8	3,8	115,6
Finland	455,1	38,5	13,2	416,6
Norge	125,0	26,2	4,1	98,8
Sovjetunionen	553,7	36,8	—	516,9
Summa	1 278,2	130,3	21,1	1 147,9

Vidare resulterade värdepappershandeln för januari—september 1961 enligt bankinspektionens statistik i ett exportöverskott på 52 mkr mot ett importöverskott under 1960 om 56 mkr; utfallet för fjärde kvartalet har antagits bli noll. Övriga i kapitalposten ingående betalningar, vari bl. a. återfinnes delinbetalning av Sveriges andel i Internationella utvecklingsfonden (IDA) medförde ett valutautflöde på sammanlagt 7 mkr. Sammanlagt resulterade de redovisade kapitaltransaktionerna i ett valutautflöde på 50 mkr.

Posten »Statistiska fel m. m.» för 1961 i betalningsbalanstabellen uppgår till 940 mkr, vilket är ett ovanligt högt belopp, som överstiger genomsnittet för närmast föregående 5-årsperiod med ca 570 mkr.

Som tidigare nämnts ingår i betalningsbalansens kapitalpost endast vissa klart definierade transaktioner, för vilka fullständiga uppgifter kan insamlas varje år, medan övriga kapitalrörelser inkluderas i balansens restpost.

För att så långt som möjligt ytterligare belysa orsakerna till förskjutningspostens förändringar har vissa uppgifter ur valutaavdelningens betalningsstatistik bearbetats. Sålunda har uppgifter sammanställts om de kontantöverföringar som ägt rum avseende privata lån, direkta investeringar samt övriga kapitaltransaktioner. Sådana transaktioner som redan redovisats i betalningsbalanstabellens kapitalpost har ej medtagits. Det bör noteras att hänsyn ej kunnat tagas till i direkta investeringar ingående överföringar av varor, omläggningar av varu- och andra fordringar, reinvesteringar av vinstmedel etc. Bearbetningen har givit följande resultat.

Privata lån inklusive amorteringar till och från utlandet synes under 1959 ha lett till en svensk kapitalexport om 23 mkr, medan resultatet för 1960 blev en kapitalimport om 194 mkr och för perioden januari—oktober 1961 en kapitalimport om 75 mkr. Sistnämnda siffra reducerar restposten för 1961 med motsvarande belopp. Det bör nämnas att den svenska kapitalimporten av detta slag möjligen var större. Den nyss angivna siffran för 1961 — 75 mkr — utgör nämligen ett netto av 347 mkr i lån till Sverige och 272 mkr i lån till utlandet. De under denna tid lämnade tillstånden för svensk upplåning i utlandet uppgick dock till 670 mkr. De svenska direkta investeringarna i utlandet och utländska i Sverige undergick en motsatt utveckling under ifrågavarande perioder. Medan de för 1959 resulterade i ett överskott av utländska investeringar i Sverige om 59 mkr, uppkom under 1960 och de tio första månaderna 1961 ett överskott för de svenska investeringarna utomlands om 45 resp. 172 mkr. Nettot av övriga privata kapitalrörelser var relativt obetydligt och motsvarade ett valutainflöde om 11, 13 resp. 1 mkr.

Summan av de ovannämnda privata kontantöverföringarna innebar sålunda för 1959 och 1960 en valutainströmning på 47 mkr resp. 162 mkr men för januari—oktober 1961 en utströmning på 96 mkr. Utöver de upplysningar som sålunda har hämtats ur valutaavdelningens statistik må följande tilläggas. I den redovisade valutareserven ingår för affärsbankerna endast deras avistaposition, medan motsvarande tillgångar och skulder på tid ej inräknas i valutareserven. Sistnämnda poster har tidigare varit ganska små och konstanta, varför de varit av mindre betydelse. Under senare år har de emellertid ökat betydligt både i omfattning och rörlighet, varför det nu är motiverat att i detta sammanhang ta hänsyn till dem. Under 1959 ökade bankernas nettofordringar av detta slag med 53 mkr, medan de föll med 79 mkr år 1960 och med 80 mkr under januari—oktober 1961.

Om de ovan redovisade siffrorna för privata kapitalrörelser och för bankernas fordringar och skulder på tid inarbetas i betalningsbalanstabellen skulle restposten för år 1959 bli + 178 mkr i stället för + 172 mkr och för 1960 + 267 mkr i stället för + 508 mkr. En motsvarande beräkning för de tio första månaderna 1961 ger en restpost på ca 520 mkr i stället för ca 500 mkr.

Tabell 13. Månadssiffror över utrikeshandeln 1959—1961

Mkr

	Export			Import			Import- (—) resp. export- (+) överskott		
	1959	1960	1961	1959	1960	1961	1959	1960	1961
Januari	838	1 016	1 140	922	1 326	1 282	— 84	— 310	— 142
Februari	827	1 101	1 041	911	1 267	1 152	— 84	— 166	— 111
Mars	825	992	1 088	913	1 207	1 308	— 88	— 215	— 220
April	931	1 075	1 062	1 093	1 119	1 214	— 162	— 44	— 152
Maj	1 034	1 087	1 275	982	1 239	1 233	+ 52	— 152	+ 42
Juni	970	1 075	1 242	1 009	1 207	1 228	— 39	— 132	+ 14
Juli	910	1 073	1 190	931	1 020	1 035	+ 9	+ 53	+ 155
Augusti	857	1 030	1 135	901	1 161	1 155	— 44	— 131	— 20
September	903	1 118	1 171	1 064	1 254	1 359	— 161	— 136	— 188
Oktober	1 155	1 236	1 297	1 163	1 283	1 367	— 8	— 47	— 70
November	1 065	1 208	1 233	1 237	1 369	1 474	— 172	— 161	— 241
December	1 079	1 261		1 362	1 554		— 283	— 293	
Kvartal									
1	2 490	3 109	3 271	2 746	3 800	3 741	— 256	— 691	— 470
2	2 935	3 237	3 579	3 084	3 565	3 673	— 149	— 328	— 94
3	2 700	3 221	3 495	2 896	3 435	3 543	— 196	— 214	— 48
4	3 299	3 705		3 762	4 206		— 463	— 501	
Summa	11 424	13 272		12 488	15 006		— 1 064	— 1 734	

Bankokskottets memorial nr 1 år 1962

Av det sagda följer att den stora ökningen i betalningsbalansens restpost under 1961 icke kan förklaras med hjälp av tillgängliga uppgifter angående de privata kapitalrörelserna. Då det dessutom är föga sannolikt att felen i siffrorna för löpande betalningar undergått någon större förändring under året, förefaller det mest sannolikt — med reservation för brister i rapporteringen av utnyttjandet av givna låne- och investeringstillstånd — att ökningen i restposten är ett resultat av mer eller mindre tillfälliga förskjutningar i de kommersiella krediterna.

Valutakurserna

De av riksbanken gentemot valutabankerna noterade marginalkurserna för vissa valutor har under 1961 ändrats vid två tillfällen.

I början av mars höjdes den västtyska markens värde varvid paritetskursen gentemot dollarn, som tidigare varit DM 4,20 fastställdes till DM 4,00 för 1 US \$, vilket motsvarade en revalvering av DM av 5 procent. Nederländerna beslöt i samband därmed att genomföra en växelkursförändring av motsvarande storlek för den holländska florinen. Härigenom höjdes dessa valutors värde gentemot övriga valutor, medan deras inbördes paritet förblev i stort sett oförändrad. I svenska kronor innebar detta att paritetskurserna ändrades för DM från 123,17167 till 129,33025 och för florinen från 136,1372 till 142,90635.

I början av augusti devalverades den isländska kronan med 11,6 % och med anledning härav justerades riksbankens marginalkurser för isländska kronor.

Med anledning av ändringen den 1 januari 1961 av rubelns guldinnehåll och växelkursvärde gentemot utlandet i samband med införandet av en s. k. tung rubel i Sovjetunionen ändrades den 2 januari den svenska clearingkursen från Kr. 129,50 till Kr. 575,71 för 100 rubel. Denna kurs justerades under oktober månad till Kr. 574,71.

Riksbankens marginalkurser vid årsskiftet 1961—62 framgår av följande tabell.

Tabell 14. Riksbankens marginalkurser gentemot valutabankerna
fr. o. m. den 8 augusti 1961

	Köpkurs	Säljkurs
1 U. S. dollar	5,135	5,2125
1 pund sterling	14,275	14,70
100 västtyska mark (DM)	127,4193	131,2973
100 franska francs (NF)	103,236	106,378
100 belgiska francs	10,1935	10,5038
100 schweiziska francs	115,393	121,362
100 floriner	140,781	145,094
100 danska kronor	73,8052	76,0117
100 norska kronor	71,3194	73,5191
100 isländska kronor	11,925	12,136
100 lire	0,81572	0,84005
100 escudos	17,658	18,341
100 österrikiska schilling	19,5992	20,2035
100 finska mark	1,5927	1,6413

De internationella finansorganisationerna

Under 1961 har de i samband med *EPU:s likvidation* uppkomna svenska fordringarna om totalt 70,4 milj. dollar genom amortering minskats till 5,1 milj. dollar, medan Sveriges skulder om totalt 69,4 milj. dollar till fullo betalats. Det utestående fordringsbeloppet fördelar sig på Grekland, Island, Norge och Turkiet. Transaktionerna har under 1961 medfört ett nettoinflöde av valutor till Sverige om 17 mkr mot ett valutautflöde för samma ändamål under 1960 om 57 mkr.

Internationella valutafonden (IMF) har under år 1961 för första gången använt sitt tillgodohavande i svenska kronor för valutatransaktioner. I augusti disponerades 155 mkr i samband med Storbritanniens draging på fonden av ett belopp om 1 500 milj. dollar fördelat på nio valutor. En tredjedel av beloppet i varje valuta anskaffades av fonden genom guldförsäljning, varför nettominskningen i fondens innehav av kronor blev 103 mkr. Ytterligare en transaktion i svenska kronor ägde rum, då Jugoslavien i oktober drog 26 mkr under ett tidigare med fonden ingånget s. k. standby-avtal. Fondens behållning av svenska kronor uppgick den 31 december 1961 till 452 mkr, vilket belopp motsvarar 58 % av Sveriges kvot i fonden.

Av Sveriges andel i *Internationella utvecklingsfonden (IDA)* som fastställts till 10,1 milj. dollar eller 52,2 mkr att inbetalas under fem år, har andra årsraten erlagts i november 1961 med 1,9 milj. dollar eller 10 mkr. Betalningen erlades med 0,6 mkr i konvertibla valutor och resten, 9,4 mkr, i form av en skuldförbindelse utställd av svenska staten.

Riksbankens transaktioner

Riksbankens balansräkning påverkades under 1961 — förutom av den sedvanliga ökningen i sedelstocken — främst av valutareservens ökning och insättningar på investeringskonton. Utlåningen till affärsbankerna var under vissa perioder betydande.

Den utelöpande sedelmängden ökade under 1961 med 311 mkr jämfört med 293 mkr under 1960. Ökningen i procent var båda åren 4,7. Sedelmängden låg under 1961 i genomsnitt 5,9 % över 1960 års nivå, medan motsvarande ökning under år 1960 utgjorde 4,5 %. Spännvidden mellan högsta och lägsta beloppet utelöpande sedlar uppgick under 1961 till 1 303 mkr att jämföra med 1 377 mkr under 1960. Högsta beloppet, 7 076 mkr, registrerades den 23 december, varvid den obegagnade sedelutgivningsrätten var 324 mkr, och det lägsta, 5 773 mkr, den 23 maj.

Innestående belopp på såväl de *statliga myndigheternas* som *affärsbankernas checkräkningar* i riksbanken har under 1961 liksom föregående år varit ganska konstanta. För den förstnämnda gruppen har det i stort sett varierat mellan 75 och 125 mkr medan affärsbankernas sammanlagda räkningar endast undantagsvis överstigit 50 mkr.

Tabell 15. Riksbankens tillgångar och skulder

Förändringar i bokförda värden. Mkr

Tillgångar

Kalenderåren	Guld- och valutareserv	Skattkam- marväxlar	Obligationer	Utlåning till banker	Övriga tillgångar	S u m m a
1958	+ 85	— 290	—215	+ 8	— 23	— 435
1959	—279	+ 275	+ 73	+149	+262	+ 480
1960	+269	+1 135	— 24	—235	+ 56	+1 201
1961	+883	— 245	— 58	—	— 18	+ 562

Skulder

Kalenderåren	Utelöpande sedlar	Statliga myndigheters checkräkningar	Bankernas check- räkningar	Depositions- och kapi- talräkning	Övriga skulder	S u m m a
1958	+219	— 115	+ 27	—684	+118	— 435
1959	+207	— 12	— 26	+ 27	+284	+ 480
1960	+293	— 28	+ 17	+768	+151	+1 201
1961	+311	+ 91	+ 8	+ 98	+ 54	+ 562

Förändringen under året i det på *depositions- och kapitalräkningar* inestående beloppet motsvaras nästan helt av nettoökningen om 84 mkr på investeringskonton för rörelse. Vid årets slut inestod på dylika konton 1 212 mkr. Insättningarna ägde framför allt rum i slutet av juni och september, till följd av de för 1961 gällande reglerna för avsättning till investeringskonto. Under juni insattes sålunda 223 mkr och under september 66 mkr. Totalt insattes under året 421 mkr och uttogs 337 mkr. Uttagen var koncentrerade till årets sista bankdag, då ett belopp på 300 mkr uttogs. Detta var en följd av att 54% eller ca 400 mkr av det belopp om sammanlagt 772 mkr som insattes under tiden 1 juli—31 oktober 1960, enligt de för år 1960 gällande reglerna för avsättning till investeringskonto, den 30 december 1961 blev tillgängliga för lyftning efter framställning hos länsstyrelserna.

På tillgångssidan dominerar förändringen i *guld- och valutareserven*, som under året ökat med icke mindre än 883 mkr. Däremot har riksbankens *värdepappersportfölj* icke undergått någon större förändring under året till skillnad från 1960, då innehavet av skattkammarväxlar ökade med 1 135 mkr. Riksbankens innehav av svenska värdepapper har emellertid uppvisat betydande säsongmässiga förändringar under året. Under årets fem första månader minskade det med 1 812 mkr medan det under årets fjärde kvartal ökade med 1 173 mkr, varav 793 mkr enbart under december månad.

Varken vid utgången av 1960 eller 1961 förekom någon *utlåning till banker*. Däremot har såsom tidigare nämnts affärsbankerna lånat i riksbanken vid samtliga månadsslut utom februari och oktober och vid det övervägande antalet övriga rapportdagar. Upplåningen var högre 1961 än 1960 och uppgick till i genomsnitt 173 mkr under årets 48 rapportdagar att jämföras med 151 mkr under 1960.

Riksbankens bokslut

Å sidorna 30—36 har intagits riksbankens bokslut för år 1961.

Vid uppgörande av riksbankens bokslut för 1961 har guldbehållningen i likhet med föregående år redovisats på tillgångssidan till ett pris av 2 480 kronor per kilogram. Såsom en särskild tilläggspost »Övervärde å guld» upptages skillnaden mellan guldbehållningens dagsvärde och värdet enligt nämnda pris.

Liksom föregående år har upplupna, ännu ej betalda räntor å svenska obligationer per den 30 december 1961 krediterats vinst- och förlustkontot. Av diskontot å svenska skattkamarväxlar har den del, som belöper sig på bokföringsåret, bokförts å vinst- och förlusträkningen.

Riksbankens nettovinst under 1961 har uppgått till ett belopp av 230 371 801 kronor 21 öre.

Utgående

	1960		1961	
	Kronor		Kronor	
Tillgångar				
Guldbehållning	375 340 493	92	397 707 131	36
Övervärde å guld	505 694 126	78	535 828 571	37
	(881 034 620)	70		
Utländska statspapper	1 184 864 600	—	1 998 361 375	—
Utrikes växlar	158 046 743	86	126 463 385	59
Fordringar hos utländsk bank eller bankir, nettobelopp	211 343 379	42	259 967 778	67
Övriga utländska tillgångar	10 771 198	75	10 770 992	29
	(1 565 025 922)	03		
Skattkammарväxlar	4 350 000 000	—	4 105 000 000	—
Statens och hypoteksinrättningars obligationer	1 654 821 350	—	1 597 016 025	—
	(6 004 821 350)	—		
Diskonterade växlar	2 046 881	62	1 534 850	95
Hypotekslån	4 225 267	05	4 899 410	40
Avbetalningslån	58 458 744	14	56 878 621	78
	(64 730 892)	81		
Hos riksgäldskontoret inestående pensions- fondsmedel	6 767 843	18		6 767 843 18
Skiljemynt	17 163 626	69		17 724 878 42
Inhemiska bankers checkar, postremissväxlar m. m.	14 554 586	21		18 511 377 51
Övriga tillgångar	139 064 975	30		118 164 278 01
Sveriges kvot i Internationella valutafonden	775 981 500	—		775 981 500 —
Sveriges andel i Internationella återuppbygg- nadsbankens grundfond, inbetalt belopp ..	103 464 200	—		103 464 200 —
Summa	9 572 609 516	92		10 135 042 219 53

balansräkning

	1 9 6 0		1 9 6 1	
	Kronor		Kronor	
Skulder				
Utelöpande sedlar	6 559 044	246 —		6 870 148 171 —
Utelöpande postremissväxlar	3 813 733	24		10 436 125 01
Checkräkning (statliga myndigheter)	118 256 532	55	209 359 809	73
» (bankaktiebolag)	154 471 697	04	162 553 302	37
» (andra insättare)	1 485 477	71	1 592 879	32
	(274 213 707)	30)		
Depositions- och kapitalräkning	175 906	56	175 906	56
Innestående särskilda fondmedel	—	—	15 395 937	50
Investeringskontomedel	4 408 138	21	2 132 839	37
Skogskontomedel	7 404 733	95	6 374 356	03
Medel å konton för investering i skogsbruk och rörelse	1 143 502 020	74	1 229 883 991	50
	(1 155 490 799)	46)		
Kursdifferenskonto	615 075 173	04		686 842 392 07
Övriga skulder	45 595 991	53		115 001 439 39
Grundfond	50 000 000	—	50 000 000	—
Avbetalningslånefond	65 000 000	—	65 000 000	—
Reservfond	20 000 000	—	20 000 000	—
Pensionsfonder	6 767 843	18	6 767 843	18
Balanserade vinstmedel från föregående år	809 646	11	442 320	01
vinst för året	194 632 673	90	230 371 801	21
	(337 210 163)	19)		
Internationella valutafonden	581 822 539	95		452 460 931 20
Internationella återuppbyggnadsbanken	343 163	21		102 174 08
Summa	9 572 609 516	92		10 135 042 219 53

	1 9 6 0		1 9 6 1	
	Kronor		Kronor	Kronor
Utgifter och förluster				
Räntor å inlåningsräkningar	518 989	39		1 041 085 50
<u>Arvoden till fullmäktige och suppleanter för fullmäktige, m. fl.</u>				
Fullmäktige och suppleanter för dem	97 968	47	98 041	01
Styrelseledamöter vid avdelningskontoren och suppleanter för dem	139 879	02	139 251	26
Ledamöter i valutastyrelsen och suppleanter för dem	15 300	—	15 180	—
	253 147	49	252 472	27
<u>Avlöningar till ordinarie tjänstemän</u>				
Lön, vikariatsersättning, kallortstillägg m. m. .	5 222 454	64	4 572 011	48
<u>Avlöningar till icke-ordinarie personal</u>				
Lön, vikariatsersättning, kallortstillägg m. m.	2 548 052	44	3 051 692	98
Arvode till ombudsmannen i Malmö	4 320	—	—	—
Ersättning till tillfälliga befattningshavare ..	1 708 690	24	1 805 618	86
Övertidsersättning, m. m.	70 113	34	98 686	82
	4 331 176	02	4 955 998	66
<u>Arvoden och särskilda ersättningar, m. m.</u>				
Arvoden enligt 36 § avlöningsreglementet	12 275	01	15 000	—
Personliga lönetillägg m. m.	168	90	—	—
Gottgörelse jämlikt 18 §, 1 mom. avlöningsreglementet	15 223	55	13 926	60
Gratifikation eller belöning enligt 37 § avlöningsreglementet	4 220	—	3 900	—
Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	—	—	113 492	—
	31 887	46	146 318	60
<u>Rörligt tillägg</u>	1 865 108	39	2 289 974	93
	(11 703 774)	—		
Pensioner m. m.	13 002 957	98	13 229 184	40
	15 225 721	37	Transport	16 487 045 84

¹ Därav preliminära avgifter för 1960 till den allmänna tilläggspensioneringen kr. 247.000:—.

² Därav preliminära avgifter för 1961 till den allmänna tilläggspensioneringen kr. 324.000:— (efter avdrag av för mycket inbetalda avgifter för 1960).

förlusträkning

	1960		1961		
	Kronor		Kronor		Kronor
Inkomster och vinster					
Diskonto å växlar	118 918	04	112 642	73	
Räntor å hypotekslån m.m.	10 701 718	94	11 698 136	50	
Räntor å avbetalningslån	3 102 284	70	3 266 853	13	
Inbetalningar å inom linjen förda eller avskrivna lånefordringar	7 873	34	799	71	15 078 432 07
	(13 930 795)	02			
Av utrikesrörelsen uppkommen vinst	64 097 091	15			80 391 025 28
Inkomst av svenska statspapper och obligationer, efter nedskrivningar	137 893 120	40	155 757 037	10	
Provisioner m.m.	70 077	21	108 033	39	
Courtage å obligationer	5 208	86	10 459	70	
Ränta å hos riksgäldskontoret inestående pensionsfondsmedel	304 552	94	351 927	85	
Avgifter för i förvar mottagna depositioner ..	386 667	28	426 609	40	
Ersättning för förvaltning av statens bosättningslånefond	269 724	—	246 198	—	
Ersättning för förvaltning av statens egna-hemslånefond m.fl. fonder	168 458	50	157 580	50	
Köpeskilling för försålda fastigheter	—	—	430 000	—	
Inkomster av fastigheter	390 608	38	387 261	43	
Kassaöverskott	2 755	94	4 993	33	
Diverse	129 472	28	28 701	35	157 908 802 05
	(139 620 645)	79			
Summa	217 648 531	96			253 378 259 40

	1960		1961	
	Kronor		Kronor	
Utgifter och förluster				
<u>Förvaltningsutgifter, m. m.</u>	(15 225 721	37)	Transport	16 487 045 84
Ändrings- och reparationsarbeten å fastigheter	308 321	76	300 219	47
Avloppsanläggning	89 478	33		
Fastighetsutskylder, renhållning av gator och gårdar	110 417	67	117 685	90
Kontorshyror inklusive hyra för Rosenbad ..	185 995	64	208 964	89
Rengöring inom fastigheterna	265 140	57	281 865	20
Värme och belysning	262 031	59	248 088	31
Omläggning av riksbankens värmesystem	354 256	13	122 524	33
Inventarier och deras underhåll	278 841	26	206 472	55
Materialier, tidningar, böcker, m. m.	259 968	66	375 169	39
Post-, assurances-, telegram- och telefonavgifter	988 339	08	1 042 066	69
Rese-, traktaments- och flyttningkostnader ..	88 253	13	122 126	—
Sjukvård och begravningshjälp, m. m.	136 461	17	140 728	58
Vissa beredskapsutgifter	22 560	72	25 827	91
Övriga förvaltningsutgifter	215 202	37	189 476	72
	(3 565 268	08)		3 381 215 94
Courtage å obligationer	9 526	06	30 160	07
Kassaförluster	5 611	62	5 978	08
Diverse	9 730	93	102 058	26
	(24 868	61)		138 196 41
Kostnader för sedeltryckeriet ¹	3 000 000	—	2 000 000	—
Kostnader för pappersbruket ¹	1 200 000	—	1 000 000	—
	(4 200 000	—)		3 000 000 —
Summa utgifter och förluster	23 015 858	06		23 006 458 19
Saldo vinst	194 632 673	90		230 371 801 21
Summa	217 648 531	96		253 378 259 40

¹ Jämför § 27 i berättelsen.

förlusträkning

	1960		1961	
	Kronor		Kronor	
Inkomster och vinster	217 648 531,96		253 378 259,40	
Summa	217 648 531,96		253 378 259,40	

**Vissa inom linjen förda tillgångar vid 1960 och
1961 års slut**

	1960		1961	
	Kronor		Kronor	
<i>Tillgångar</i>				
Riksbankens mynt- och medaljsamling	158 037	81	158 037	81
Taxeringsvärdet av riksbankens fastigheter vid resp. års slut enligt nedanstående specifikation	20 511 400	—	20 238 400	—
Aktier i Internationella Banken i Basel ¹	1 800 000	—	1 800 000	—
Vissa utländska obligationer och fordringar	42 716 679	69	40 996 283	55
Summa	65 186 117	50	63 192 721	36
Fastigheten i:				
Stockholm: bankhuset	5 910 000	—	5 910 000	—
sedeltryckeriet	1 500 000	—	1 500 000	—
Göteborg	1 585 000	—	1 585 000	—
Falun	365 000	—	365 000	—
Gävle	375 000	—	375 000	—
Halmstad	410 000	—	410 000	—
Härnösand	290 000	—	290 000	—
Jönköping	226 000	—	226 000	—
Karlstad	200 000	—	200 000	—
Kristianstad	300 000	—	300 000	—
Linköping	500 000	—	500 000	—
Luleå	387 000	—	387 000	—
Mariestad	273 000	—	—	—
Nyköping	520 000	—	520 000	—
Uppsala	666 200	—	666 200	—
Visby	240 000	—	240 000	—
Växjö	830 000	—	830 000	—
Örebro	325 000	—	325 000	—
Östersund	300 000	—	300 000	—
Tumba:				
fabriksanläggningar jämte fasta maskiner och bostäder	4 313 000	—	4 313 000	—
hemmanet inkl. Lill-Tumba	671 200	—	671 200	—
sedelförbränningshuset	200 000	—	200 000	—
Diverse valv	125 000	—	125 000	—
Summa	20 511 400	—	20 238 400	—

¹ Hela aktieinnehavet utgör Schw. Frcs 10 000 000:— (4 000 st. aktier à Schw. Frcs 2 500:—). Av likviden härför har 25 % erlagts.

Avbetalningslånefonden

Fördelningen den 30 december 1961 på riksbankens olika kontor av utestående lån från avbetalningslånefonden framgår av följande tabell:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	429	1 318 889
Avdelningskontoret i: Göteborg	1 456	8 257 271
Malmö	1 142	7 688 308
Falun	299	830 377
Gävle	441	1 389 883
Halmstad	273	1 099 768
Härnösand	638	1 789 560
Jönköping	438	1 521 093
Kalmar	223	663 397
Karlskrona	265	821 300
Karlstad	245	729 325
Kristianstad	306	1 295 123
Linköping	610	2 003 880
Luleå	1 044	2 930 686
Mariestad	192	641 284
Nyköping	260	1 007 161
Umeå	749	2 184 884
Uppsala	2 500	13 278 325
Visby	226	902 762
Vänersborg	167	535 257
Västerås	456	1 275 175
Växjö	311	1 157 207
Örebro	376	1 235 991
Östersund	693	2 321 716
Summa	13 739	56 878 622

Statens bosättningslånefond

I nedanstående översikt redovisas fördelningen den 30 december 1961 på riksbankens olika kontor av utestående ej avskrivna lån från bosättningslånefonden:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	6 762	6 140 582
Avdelningskontoret i: Göteborg	2 074	2 121 433
Malmö	3 739	3 626 634
Falun	1 125	1 293 356
Gävle	1 437	1 459 635
Halmstad	623	632 118
Härnösand	2 159	2 079 907
Jönköping	1 121	1 139 740
Kalmar	962	1 047 481
Karlskrona	840	852 174
Karlstad	991	967 138
Kristianstad	1 373	1 493 123
Linköping	2 123	2 294 738
Luleå	1 905	2 022 942
Mariestad	1 142	1 192 453
Nyköping	858	928 795
Umeå	1 659	1 746 881
Uppsala	1 499	1 832 924
Visby	135	163 225
Vänersborg	1 260	1 299 617
Västerås	1 398	1 414 911
Växjö	661	718 533
Örebro	1 279	1 461 022
Östersund	657	653 280
Summa	37 782	38 582 643

Egnahems- m. fl. lånefonder

Den 30 december 1961 utestående lån, som övertagits från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, fördelar sig till antal och belopp på de olika kontoren sålunda:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	3 389	36 934 182
Avdelningskontoret i: Göteborg	1 009	2 720 471
Malmö	319	2 126 128
Falun	983	3 266 360
Gävle	2 090	4 812 777
Halmstad	1 586	6 863 343
Härnösand	3 769	7 224 897
Jönköping	698	3 241 412
Kalmar	1 024	3 872 990
Karlskrona	1 119	4 605 980
Karlstad	2 288	6 913 911
Kristianstad	2 127	8 884 830
Linköping	1 318	5 741 533
Luleå	4 113	8 380 056
Mariestad	1 020	4 200 076
Nyköping	1 117	6 190 443
Umeå	3 025	8 661 066
Uppsala	1 459	5 338 790
Visby	1 311	3 683 988
Vänersborg	2 691	9 508 307
Västerås	610	2 301 188
Växjö	1 315	4 559 958
Örebro	556	1 234 630
Östersund	2 874	6 857 552
Summa	41 810	158 124 868

Den 30 december 1961 utestående lån, vilka övertagits från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, fördelar sig till antal och belopp på följande olika lånetyper:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
<i>Utlåning, som handhaves av såväl huvudkontoret som avdelningskontoren:</i>		
Jordbruksegnahemslån, skogslån, äldre tillägglån och förstärkningslån	15 583	77 891 813 —
Bostadsegnahemslån	8 196	33 582 447 —
Uppskovslån	47	15 153 —
Nybyggnadslån	10 100	9 511 184 —
Förbättringslån	4 266	5 400 816 —
Lån till estlandssvenskar	28	122 947 —
Premielån	1 488	530 797 —
Täckdikningslån	257	70 049 —
Transport	39 965	127 125 206 —
<i>Utlåning, som helt handhaves av huvudkontoret:</i>		
Arrendelån	26	29 574 —
Lån till låneförmedlare:		
Arbetarsmåbrukslån	1 434	20 359 458 —
Jordbruksegnahemslån	54	593 410 —
Bostadsegnahemslån	322	10 014 518 —
Uppskovslån	9	2 702 —
Summa	41 810	158 124 868 —

Riksbankens delfond av fonden för låneunderstöd; stödlån till jordbrukare

Den 30 december 1961 utestående stödlån fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Enl. SFS 369/1951 St A		Enl. SFS 766/1951 St B		Enl. SFS 764/1952 St C		Enl. SFS 723/1954 St D		Enl. SFS 593/1955 St E		Enl. SFS 650/1957 St F		Enl. SFS 83/1960 St G		Summa	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
HK	—	—	6	9,1	218	744,6	14	22,0	496	1 599,0	535	2 755,9	75	304,7	1 344	5 435,3
Göteborg ..	—	—	—	—	4	6,9	41	67,4	226	206,9	157	307,7	89	228,1	517	817,0
Malmö	—	—	5	13,4	12	19,9	269	652,5	127	198,5	27	61,2	5	20,0	445	965,5
Falun	—	—	—	—	25	36,2	4	13,6	35	48,9	163	600,3	96	326,3	323	1 025,2
Gävle	—	—	—	—	83	59,0	93	57,8	195	162,4	90	188,2	36	89,7	497	557,0
Halmstad ..	—	—	—	—	35	27,0	385	660,9	620	1 103,5	336	708,0	128	372,0	1 504	2 871,3
Härnösand ..	—	—	—	—	113	77,8	231	131,2	243	144,1	85	101,0	10	12,2	682	466,3
Jönköping ..	—	—	—	—	144	234,7	85	96,5	304	324,4	121	275,2	30	71,8	684	1 002,5
Kalmar	—	—	11	9,3	476	657,2	2	10,8	766	1 507,5	113	281,3	454	1 643,4	1 822	4 109,6
Karlskrona ..	—	—	6	3,7	76	88,6	42	33,4	316	318,4	95	183,2	76	239,4	611	866,7
Karlstad ...	—	—	3	8,7	89	157,2	50	54,1	314	646,9	254	909,6	275	741,9	985	2 518,4
Kristianstad	—	—	9	15,0	52	83,4	678	1 344,3	373	555,9	121	316,7	73	300,2	1 306	2 615,6
Linköping ..	—	—	14	16,4	421	1 056,3	4	7,9	1 438	3 732,5	402	1 165,0	58	143,5	2 337	6 121,5
Luleå	—	—	—	—	475	323,6	3 602	2 055,8	1 288	815,0	210	146,6	1	2,4	5 576	3 343,4
Mariestad ..	—	—	3	3,3	266	456,3	62	53,5	1 451	2 717,5	1 035	2 603,1	212	444,6	3 029	6 278,3
Nyköping ..	—	—	—	—	151	350,4	12	32,2	1 103	4 075,0	363	1 653,4	83	285,0	1 712	6 396,0
Umeå	—	—	—	—	839	660,4	3 403	2 555,9	2 236	1 783,7	917	1 203,1	32	42,9	7 427	6 246,0
Uppsala ...	—	—	1	1,0	133	360,9	19	33,8	381	1 528,3	830	4 686,6	138	495,8	1 502	7 106,6
Visby	—	—	1	0,3	73	115,9	—	—	140	133,3	37	79,9	355	1 020,1	606	1 349,4
Vänernborg ..	2	3,7	3	9,8	126	154,7	120	101,8	860	1 126,9	508	978,4	333	833,1	1 952	3 208,3
Västerås ...	1	1,0	3	16,8	138	299,7	16	19,8	416	1 300,8	664	2 852,9	144	504,5	1 382	4 995,5
Växjö	—	—	—	—	92	104,1	104	80,8	165	90,1	79	115,1	42	90,6	482	480,7
Örebro	—	—	4	9,5	230	568,2	39	53,3	239	613,6	195	847,4	73	228,5	780	2 320,6
Östersund ..	—	—	—	—	99	96,0	34	15,1	57	21,3	48	48,9	1	1,5	239	182,8
Summa	3	4,7	69	116,2	4 370	6 739,2	9 309	8 154,3	13 789	24 754,3	7 385	23 068,5	2 819	8 442,1	37 744	71 279,3

Fonden för supplementär jordbrukskredit

Den 30 december 1961 utestående lån fördelar sig till antal och belopp på de olika kontoren sålunda:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	32	56 146
Avdelningskontoret i: Göteborg	9	9 800
Malmö	13	17 840
Falun	15	15 600
Gävle	11	13 085
Halmstad	10	19 480
Härnösand	9	19 860
Jönköping	26	46 400
Kalmar	25	51 700
Karlskrona	19	39 810
Karlstad	27	44 450
Kristianstad	17	30 175
Linköping	74	148 580
Luleå	7	15 284
Mariestad	110	277 679
Nyköping	160	392 225
Umeå	23	26 280
Uppsala	89	205 860
Visby	3	5 650
Vänersborg	36	74 270
Västerås	77	129 370
Växjö	15	21 180
Örebro	41	67 160
Östersund	16	18 034
Summa	864	1 745 918

Värnpliktslån

Den 30 december 1961 utestående lån fördelar sig till antal och belopp på de olika kontoren sålunda:

	Utestående lån			
	V-lån (Värnpliktslån från värnpliktslånefonden)		Vu-lån (Värnpliktslån från fonden för låne- understöd)	
	Antal	Belopp kronor	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	228	629 801	145	252 831
Avdelningskontoret i: Göteborg	73	226 366	44	81 553
Malmö	81	237 201	21	32 161
Falun	36	108 287	3	5 074
Gävle	28	97 042	3	6 555
Halmstad	31	105 927	10	23 394
Härnösand	49	113 425	20	24 801
Jönköping	34	111 183	23	31 791
Kalmar	35	111 096	2	485
Karlskrona	48	133 147	13	14 701
Karlstad	29	70 120	23	15 735
Kristianstad	42	134 956	8	14 060
Linköping	41	116 768	4	10 123
Luleå	33	89 635	15	28 811
Mariestad	16	53 020	9	5 842
Nyköping	33	89 034	4	7 683
Umeå	26	62 685	7	9 560
Uppsala	33	100 089	3	2 815
Visby	6	13 988	3	4 825
Vänersborg	35	97 676	7	6 230
Västerås	23	75 725	60	63 900
Växjö	22	57 896	3	7 900
Örebro	28	78 613	6	3 551
Östersund	32	93 442	3	5 225
Summa	1 042	3 007 123	439	659 607

bankdirektören Hjalmar Ekengren, direktören Ragnar Sundén och bankkommissarien Lennart Olofsson (samtliga omvalda).

Beträffande valutastyrelsens sammansättning i övrigt torde få hänvisas till § 3 i fullmäktiges berättelse till 1961 års bankoutskott.

§ 4.

Till ledamöter i delegerade för riksdagens verk år 1962 utsåg fullmäktige den 21 december 1961 herrar Persson i Vinberg och Kollberg med herr Svärd som suppleant.

§ 5.

Beträffande sammansättningen av styrelserna vid avdelningskontoren torde få hänvisas till fullmäktiges protokoll den 21 december 1961.

§ 6.

Fullmäktige har i yttrande den 28 september 1961 över bostadspolitiska organisationskommitténs betänkande »Handläggningen av bostadslån — enklare regler och minskad organisation» (SOU 1961: 32) till Kungl. Maj:t förklarat sig beredda att — om statsmakterna så skulle finna lämpligt — påtaga riksbanken uppgiften att handha låneförvaltning och därmed sammanhängande kameral verksamhet för den statliga bostadslåne- och bidragsgivningen. Samtidigt har fullmäktige till Kungl. Maj:t överlämnat en av riksbankens organisationskommitté upprättad promemoria, vari bl. a. diskuteras frågan om ett eventuellt överförande av förvaltningen av de statliga bostadslånen till riksbanken (jfr BoU:s utl. 1959: 44 och berättelsen till 1961 års bankoutskott § 6).

Riksbankens organisationskommitté har på fullmäktiges uppdrag fört förhandlingar med Riksbankstjänstemännens förening och med Civilförvaltningens personalförbund beträffande vissa lönefrågor, huvudsakligen s. k. B-listefrågor. Förhandlingarna har föranlett vissa uppflyttningar i lönegrad m. m. (se beträffande huvudkontorets vaktmästare BoU:s utl. 1961: 27).

Kommittén avser att fortsätta sitt arbete beträffande riksbankens organisation och därvid, i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till frågan om förvaltningen av de statliga bostadslånen, i huvudsak ägna sig åt huvudkontoret.

§ 7.

Riksbanken har omhänderhaft såväl skuldtjänsten som vården av de svenska fordringar, som uppkommit i samband med likvidationen av den Europeiska betalningsunionen (EPU) år 1959. (Kungl. Maj:ts brev till fullmäktige den 30 december 1959). Under 1961 har slutlig reglering skett av de utestående svenska skulderna.

§ 8.

Kungl. Maj:t lämnade fullmäktige i brev den 16 december 1960 bemyndigande att, så snart medlemmarna i sexmaktsgruppen jämte Storbritannien an-

mält sin önskan att ikläda sig förpliktelserna i §§ 2, 3 och 4 i artikel VIII i stadgan för Internationella valutafonden (IMF), underrätta fonden om att även Sverige vore berett ikläda sig samma förpliktelser. Med anledning härav meddelades fonden den 8 februari 1961, att Sverige beslutat att från och med den 15 i samma månad ikläda sig dessa förpliktelser, vilka bl. a. innebär, att valutafondens godkännande erfordras för ett bibehållande eller ett införande av restriktioner för betalningar och överföringar till och från utlandet avseende löpande transaktioner. För Sveriges del var åtgärden närmast av formell karaktär, emedan man icke längre tillämpade några restriktioner beträffande löpande betalningar och något särskilt godkännande av fonden därmed icke var erforderligt.

§ 9.

Riksdagen har för budgetåret 1961/62 under fonden för låneunderstöd, riksbankens delfond, till bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA) anvisat ett investeringsanslag av 10 048 000 kronor (se SU 30; Rskr 80). Kungl. Maj:t har sedermera i brev den 21 april 1961 hemställt till fullmäktige att för bidrag till fonden disponera högst ovannämnda belopp från anslaget. I anledning härav har riksbanken den 8 november 1961 inbetalat den andra årsraten av Sveriges andel i utvecklingsfonden.

§ 10.

Riksbanken har handhaft tillämpningen av de mellan Sverige å ena samt Bulgarien, Rumänien, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern å andra sidan träffade betalningsavtalen, vilka samtliga är av bilateral innebörd.

I den mån tillämpningsfrågor på betalningsområdet uppkommit under de med Argentina, Finland, Jugoslavien och Folkrepubliken Kina träffade betalningsöverenskommelserna, vilka samtliga är av multilateral innebörd, har dessa fallit inom riksbankens verksamhetsområde.

§ 11.

Vid utgången av år 1961 inestod i riksbanken å investeringskonto för skog jämlikt lagen den 14 december 1951 (nr 783) sammanlagt omkring 2 mkr.

Å konton, som avses i Kungl. förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, inestod i riksbanken vid samma tidpunkt i runt tal 6 mkr. Riksbanken tillämpar sedan den 1 februari 1960 en räntesats av $4\frac{3}{4}\%$ för medel insatta å skogskonto.

§ 12.

Enligt Kungl. förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämnning den 27 maj 1955 (nr 256, ändrad genom förordning 1960: 236) kan svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar under vissa förutsättningar erhålla avdrag vid beräkning enligt kommunalskattelagen och för-

ordningen om statlig inkomstskatt av nettointäkt av jordbruksfastighet och av rörelse för medel som avsättes till investeringsfond. Ett villkor för avdragsrätt vid beskattningen är att företaget inbetalar 46 % av fondavsättningen på särskilt räntelöst konto i riksbanken (konto för investering i rörelse resp. i skogsbruk).

Jämlikt Kungl. förordningen den 2 juni 1961 (nr 155) kan företag vid 1962 års taxering få extra avdrag för avsättning till investeringsfond för rörelse, under förutsättning att företaget före den 1 oktober 1961 verkställt insättning i riksbanken å konto för investering i rörelse utöver vad som förutsattes i förenämnda förordning 1955: 256. Det extra avdraget utgör 12 % av vad som enligt förordningen 1961: 155 har inbetalats före den 1 juli 1961 samt 8 % av vad som inbetalats under tiden 1 juli—30 september 1961.

Under juni insattes i riksbanken å investeringskonto för rörelse ett belopp av 223 mkr och under september 66 mkr.

Vidare kan företag som år 1960 verkställt extra inbetalning i riksbanken å konto för investering i rörelse jämlikt Kungl. förordningen den 24 november 1961 (nr 529) vid 1962 års taxering åtnjuta avdrag med 10,5 % av den extra inbetalning, som kvarstår å kontot i riksbanken till den 31 december 1962.

Vid utgången av år 1961 inestod i riksbanken 1 212 mkr å investeringskonto för rörelse.

Å investeringskonto för skogsbruk uppgick vid samma tidpunkt det i riksbanken inestående beloppet till omkring 18 mkr.

§ 13.

Riksbankens officiella diskonto för växlar på högst tre månader har sedan den 15 januari 1960 utgjort lägst 5 %.

§ 14.

Från avbetalningslånefonden, vilken uppgår till 65 mkr, utgjorde utlåningen — inklusive på indrivning beroende medel — vid utgången av år 1961 sammanlagt ca 56,9 mkr. Detta belopp fördelar sig med ca 36,5 mkr å statliga garantilån och ca 20,4 mkr å andra avbetalningslån. De statliga garantilånen har utgivits enligt kungörelserna 1946: 676 (ändrad senast 1961: 289), 1948: 210 samt 1950: 469 (ändrad senast 1961: 295) (se § 15 i berättelsen till 1961 års bankoutskott).

Antalet garantilån utgjorde den 30 december 1961 5 300 — därav 4 934 vid avdelningskontoren och 366 vid huvudkontoret — vilket innebär en ökning under året med 155. Antalet övriga avbetalningslån utgjorde vid samma tidpunkt 8 439, en minskning under året med 43.

Räntan å lån från fonden har sedan den 15 januari 1960 utgjort 6 % för lån utgivna för studieändamål och 6 1/2 % för övriga lån; för garantilån har dock räntan från och med den 15 februari 1960, jämlikt Kungl. kungörelsen den 5 februari 1960 (nr 11), utgått med 5 1/4 %.

Rörande avbetalningslånens fördelning till antal och belopp å de olika kontoren hänvisas till de uppgifter, som intagits å sid. 37.

Riksdagen har medgivit, att avbetalningslånefonden får tagas i anspråk för beviljande av lån för förvärv av bostadsrätt i bostadsrättsförening för tjänstemän vid riksdagens verk (BoU:s utl. 1961:23). Hittills har två dylika lån utlämnats.

§ 15.

Från statens bosättningslånefond, till vilken riksdagen hittills som kapital anvisat sammanlagt 61 101 700 kronor, varav 56 mkr överlämnats till riksbanken, utgjorde utlåningen vid senaste årsskifte ca 38,6 mkr. Under 1961 har antalet lån nedgått med 3 251 och det utestående lånebeloppet har minskat med omkring 2,6 mkr.

För lån från fonden utgår ränta efter fast, under hela lånetiden oförändrad räntefot. För lån, som numera utgives, tillämpas den normalränta, som av Kungl. Maj:t fastställts för det budgetår då lånet beviljats. Beträffande lån, som utlämnats under innevarande budgetår, utgör räntefoten (normalräntan) $4\frac{3}{4}\%$.

Från låneverksamhetens början den 1 januari 1938 och till utgången av år 1961 har utlämnats lån till ett belopp av sammanlagt omkring 326,7 mkr, varav återbetalats ca 284,9 mkr, medan ett belopp av sammanlagt omkring 3,2 mkr efterskänkts eller avskrivits, motsvarande omkring 1% av hittills utlämnade medel.

Rörande fördelningen å de olika kontoren av lånen till antal och belopp hänvisas till de uppgifter, som intagits å sid. 38.

På Kungl. Maj:ts uppdrag har socialstyrelsen den 5 september 1961 framlagt förslag i fråga om ändring av normerna för beviljande av statliga bosättningslån (jfr SU 37; Rskr 93).

Över förslaget, vilket innefattar viss uppmjukning inom ramen för gällande bestämmelser av den praxis riksbanken tillämpar vid lånebeviljandet, har fullmäktige den 12 oktober 1961 avgivit yttrande.

För förvaltningen av bosättningslånen under budgetåret 1960/61 har riksbanken uppburet 246 198 kronor.

§ 16.

Vid utgången av december 1961 förvaltade riksbanken lånen, utgivna från fonden för hantverks- och småindustrikredit, till följande antal och belopp, nämligen

Kontor	Antal lån	Sammanlagd lånesumma kronor
Falun	6	17 300:—
Linköping	9	51 000:—
Uppsala	22	90 528:—
Vänersborg	7	36 800:—
Summa	44	195 628:—

Räntan å här avsedda lån utgår efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot, motsvarande normalräntan med tillägg av $\frac{1}{2}\%$.

Några nya lån har icke tillkommit efter utgången av juni 1960 (jfr § 17 i berättelsen till 1961 års bankouts-kott).

Såsom omnämnts i sagda berättelse fungerar riksbankens samtliga kontor som lokalorgan i ärenden rörande statsgaranti för lån, som utlämnas till företag inom turismhotellnäringen (hotellgarantilån).

§ 17.

De av riksbanken från och med den 1 juli 1948 från egnahemsorganen och hushållningssällskapen övertagna lånen fördelade sig per den 30 december 1961 å de olika kontoren på sätt närmare framgår av sammanställningar å sid. 39 och 40. Låneantalet har under år 1961 nedgått från 45 023 till 41 810 och det utestående lånebeloppet har under samma tid minskat från ca 169,5 mkr till omkring 158,1 mkr.

För förvaltningen av lånen har riksbanken för budgetåret 1960/61 uppburit ersättning efter 3 kronor och 50 öre per lån med 157 580 kronor och 50 öre.

Av de av riksbanken förvaltade fondmedlen, som sammanhänger med ifrågasvarande låneverksamhet, har till statsverket under år 1961 av influtna amorteringar återlevererats 10 686 287 kronor. Beloppet fördelar sig med 7 000 000 kronor å egnahemslånefonden, 1 600 000 kronor å lånefonden för främjande av bostadsbyggande å landsbygden, 1 100 000 kronor å arbetarsmåbrukslånefonden samt 986 287 kronor å förbättringslån under riksbankens delfond av fonden för låneunderstöd. Vidare har 10 827 kronor och 50 öre återlevererats å gödselvärdslånefonden, sedan det sista lånet betalats av gäldenären. Därigenom har riksbankens förvaltning av denna lånefond upphört.

§ 18.

Vid utgången av år 1961 förvaltade riksbanken stödlån till jordbrukare, utgivna enligt Kungl. kungörelserna nr 369/1951 (St A), 766/1951 (St B), 764/1952 (St C), 723/1954 (St D), 593/1955 (St E), 650/1957 (St F) och 83/1960 (St G), till ett sammanlagt belopp av 71 279 340 kronor, innebärande en minskning under året med 21 209 301 kronor.

Av de av lantbruksnämnderna beviljade St G-lånen har under år 1961 utbetalats 101 lån till ett belopp av 396 755 kronor.

Hittills har av riksbanken efterskänkts eller avskrivits stödlån med ett belopp av sammanlagt 509 758 kronor.

Rörande de utestående lånens fördelning å riksbankens kontor och å de olika lånetyperna hänvisas till sammanställning å sid. 41.

§ 19.

Utlåningen från fonden för supplementär jordbrukskredit uppgick vid utgången av december 1961 till omkring 1,7 mkr. Några nya lån

från fonden har inte beviljats efter utgången av juni 1959, varför riksbankens uppgift på förevarande område numera inskränker sig till avveckling av utestående lån.

Räntan är sedan den 15 januari 1960 för de lån som är försedda med statlig garanti $5\frac{3}{4}\%$; för övriga lån från fonden gäller i allmänhet högre räntesatser.

Rörande lånens fördelning å de olika kontoren hänvisas till sammanställning å sid. 42.

§ 20.

Av riksbanken jämlikt beslut av 1960 års riksdag förvaltade värnpliktslån, utgivna från fonden för låneunderstöd resp. från värnpliktslånefonden, fördelade sig per den 30 december 1961 å riksbankens olika kontor såsom framgår av sammanställning å sid. 43.

Det utestående lånebeloppet under värnpliktslånefonden har minskat till följd av avskrivningar, som verkstälts jämlikt kungörelsen den 2 juni 1961 (nr 384) om avskrivning av lån för studier.

§ 21.

På särskilt konto i riksbanken har under år 1961 insatts 25 mkr av statens andel i vinstmedel från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag (se prop. 1961: 77).

Beloppet har sedermera jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 15 september 1961 fördelats å två fonder, 15 mkr å Norrlandsfonden och 10 mkr å Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete. Malmfondens medel har den 30 december 1961 uttagits från riksbanken medan Norrlandsfondens medel kvarstår.

Ränta å de insatta medlen har utgått efter en räntefot, som med $\frac{1}{2}\%$ överstiger bankernas högsta inlåningsränta.

§ 22.

Genom lag den 14 april 1961 (nr 83) höjdes maximibeloppet för sedelutgivningen från och med den 1 juli samma år med 400 mkr till 7 400 mkr.

§ 23.

Angående användningen av riksbankens vinst för år 1960 torde få hänvisas till bankoutskottets memorial nr 17 år 1961.

§ 24.

Riksbankens personal — bortsett från personalen vid sedeltryckeriet och pappersbruket — uppgick per den 31 december 1961 till följande antal (motsvarande antal vid utgången av december månad 1960 inom parentes).

<i>Ordinarie tjänstemän med</i>		
a) lönegradsbeteckningen Bp	16	(16)
b) » ABp	21	(21)
c) » Ar	7 ¹	(7)
d) » Ao	278 ²	(292)
därav bankpersonal	168	(176)
biträdespersonal	57	(62)
vaktpersonal m. fl.	53	(54)
<i>extra ordinarie tjänstemän</i>	147 ³	(152)
därav bankpersonal	25 ⁴	(22)
bankexpeditörspersonal	24 ⁵	(24)
biträdespersonal	75	(83)
vaktpersonal m. fl.	23	(23)
<i>aspiranter</i>	27	(18)
därav bankaspiranter	7	(7)
biträdesaspiranter	20	(11)
<i>extra tjänstemän</i>	48	(36)
därav bankexpeditörspersonal	1 ⁶	
biträdespersonal	38	(29)
vaktpersonal	9	(7)
	Summa	544 (542)

Utöver den löneplansanställda personalen finnes vid riksbanken s. k. reservpersonal, d. v. s. personal anställd huvudsakligen för sedelräkning och i allmänhet med intermittert tjänstgöring. Av denna personal har under det gångna året i medeltal tjänstgjort ca 175 per dag.

Delegerade för riksdagens verk, vilka jämlikt riksdagens bemyndigande (jfr BoU:s utl. 1952: 35 resp. 1955: 27) äger bestämma antalet kammarskrivartjänster i riksbanken i Ao 15 och antalet bankvaktmästartjänster i Ao 7, har för år 1962 fastställt dessa antal till 47 resp. 20.

§ 25.

Riksbanken har i likhet med affärsbanker och sparbanker m. fl. kreditinstitut hållit stängt lördagarna den 15, 22 och 29 juli samt den 5, 12 och 19 augusti under år 1961. Därutöver har möjlighet beretts riksbankens tjänstemän att

¹ Därav 3 tjänstemän, vilka tillika innehar lägre tjänst med lönegradsbeteckningen Ao. Av dessa har 2 förts över stat.

² Därav 8 tjänstemän, vilka innehar personlig extra ordinarie tjänst (tjänstetidsbefordran).

³ Därutöver 92 tjänstemän, vilka tillika innehar ordinarie tjänst och vilka i uppställningen redovisats som ordinarie tjänstemän.

⁴ Därav 3 tjänstemän, vilka innehar ordinarie tjänst, men som ej redovisats som ordinarie tjänstemän.

⁵ Därav 18 tjänstemän, vilka innehar ordinarie tjänst, men som ej redovisats som ordinarie tjänstemän.

⁶ Innehar tillika ordinarie tjänst, men har ej redovisats som ordinarie tjänsteman.

erhålla ledighet ytterligare två lördagar eller helgdagsaftnar under den övriga delen av året. Ledigheten har inarbetats genom motsvarande förlängning av den eljest tillämpade arbetstiden under sommarmånaderna eller i vissa fall under annan tid av året.

§ 26.

Inom huvudkontorets fastighet å Helgeandsholmen har under året inga mera omfattande reparations- eller ombyggnadsarbeten utförts. Arbeta med viss ändring av inredningen i banksalen pågår. Kostnaderna härför har beräknats till ca 39 000 kronor.

Arbetet med omläggningen av värmesystemet är numera helt avslutat. Kostnaden för detta arbete har totalt uppgått till 752 000 kronor (jfr § 27 i berättelsen till 1961 års bankoutskott).

Vid avdelningskontoren har kostnaderna under året för fastighetsunderhåll uppgått till belopp, som framgår av nedanstående sammanställning. De kontor, där kostnaderna understiger 5 000 kronor, har ej medtagits.

Kontor	Kronor	Kostnaden avser huvudsakligen:
Falun	10 100:—	Reparation av vaktmästarebostaden samt av vissa tjänstelokaler.
Halmstad	13 700:—	Utbyte av 30 lufter fönster med fönsterbänkar.
Kristianstad	15 000:—	En ledigbliven 2-rumslägenhet har moderniserats och reparerats och det ena rummet har lagts till vaktmästarebostaden. Nya hyror har fastställts av hyresnämnden.

De lokaler i riksbankens fastighet i Halmstad, som tidigare disponerats av postverket, har numera uthyrts till Bohuslän-Hallands allmänna centralsjuk-kassa. Kassan har åtagit sig att på egen bekostnad utföra de inredningsarbeten och reparationer, som är erforderliga, men riksbanken skall bekosta vissa omdragningar av värmeledningsrör och elektriska serviceledningar m. m. Beslut har vidare fattats om ombyggnad och reparation av huvudentré och trapphallar i fastigheten. Kostnaderna för sistnämnda arbeten har beräknats till 21 500 kronor.

Fasaderna till kontorsfastigheterna i Växjö och Örebro har putsats om, och i samband härmed har stuprör och plåtgarningar reparerats och målats. Fönsterbågar och karmar har även ommålats. Kostnaderna för dessa arbeten, vilka ännu ej slutlikviderats, beräknas uppgå till 52 000 kronor för fastigheten i Växjö och till 70 000 kronor för fastigheten i Örebro.

§ 27.

Inom ramen för de två-åriga kollektivavtalsuppgörelser, vilka under år 1960 träffades för arbetarpersonalen vid pappersbruket resp. sedeltryckeriet, har

nya kollektivavtal för sagda personal ingåtts för det andra avtalsåret avseende tiden den 1 februari 1961—31 januari 1962. Avtalen innebär vissa höjningar av tidigare utgående löner för berörda personalgrupper.

Pappersbruket: Leveranserna av arksedelpapper från pappersbruket till sedelkontoret har under år 1961 uppgått till omkring 35,9 miljoner sedelenheter mot 26,3 miljoner sedelenheter under föregående år. För provtryckning i helrotationsmaskinen har under året ca 3 000 kg rullsedelpapper levererats till sedelkontoret.

Tillverkad och bearbetad mängd arksedelpapper har däremot under år 1961 endast uppgått till ca 17,2 miljoner sedelenheter mot ca 31,6 miljoner under år 1960 och 48,5 under år 1959.

Försäljning av annat papper m. m. har haft ett värde av i runt tal 3,7 mkr mot ca 3,5 mkr år 1960.

För rening av avloppsvattnet från pappersfabrikationen har fullmäktige beslutat anlägga två sedimenteringsbassänger med till- och avloppsledningar m. m. till en beräknad kostnad av omkring 122 000 kronor. Anläggningen har tagits i drift under våren 1961, men en del arbeten återstår att utföra.

Arbetena fortgår på det i förra berättelsen omnämnda bergsryddsrummet. Fullmäktige har förutom tidigare beslutat anslag på ca 130 000 kronor anvisat ytterligare ca 53 000 kronor för att iordningställa skyddsrummet till normalskyddsrum. Hittills nedlagda kostnader uppgår till ca 120 000 kronor.

Modernisering och reparation av pappersbrukets bostäder har fortgått plan enligt.

Vid utgången av år 1961 uppgick antalet anställda vid bruket till 18 tjänstemän samt 6 förmän och 64 manliga och 37 kvinnliga kollektivavtalsanställda arbetare (därav 9 deltidsanställda), vartill kommer städningpersonal och 8 tillfälligt anställda arbetare å byggnadsavdelningen. Motsvarande antal fast anställda vid 1960 års utgång var 18, 5, 68 och 49. Minskningen av arbetsstyrkan beror på ytterligare rationaliseringsåtgärder och övergången till rullsedelpapper, varvid behovet av kvinnlig arbetskraft reducerats.

Sedeltryckeriet: Under år 1961 levererade sedeltryckeriet till sedelkontoret omkring 51,4 miljoner sedelenheter mot omkring 64,7 miljoner sedelenheter föregående år. Minskningen beror på den pågående omställningen av tryckeriets produktion till tryckning av flertalet sedelvalörer i den installerade helrotationsmaskinen (se BoU:s utl. 1957: 19).

Helrotationsmaskinen har provkörts under innevarande år och tryckningen av den första sedelupplagan (5-kronesedlar) beräknas kunna igångsättas under de första månaderna år 1962. Det av riksdagen medgivna beloppet å högst 2,5 mkr för inköpet av maskinen samt för vissa om- och tillbyggnader av fastigheten i

samband med maskinens installation har visat sig vara tillräckligt, även om man inräknar kostnader för kompletterande anskaffning av vissa nummerverk.

De 5-kronesedlar, som nu kommer att tryckas å helrotationsmaskinen, erhåller huvudsakligen samma utseende som de nuvarande. Dock förses papperet med annat vattenmärke samt med säkringstråd i stället för fiberband. Industristyrelsen har emellertid erhållit i uppdrag att med beaktande av önskemål, som framförts av De Blindas förening och Svenska Diabetesförbundet, framlägga förslag till 5-kronesedel av ny typ, något kortare än den nuvarande. Industristyrelsen har i anledning härav anmodat konstnären Eric Palmqvist, som tidigare av industristyrelsen anlåtats för liknande uppdrag, att uppgöra skisser till en dylik sedel. Konstnären Palmqvist har även fått i uppdrag att uppgöra förslag till nya 10-, 50- och 100-kronesedlar, avsedda att tryckas å förenämnda maskin. Längst har man kommit med arbetena på att erhålla en ny 10-kronesedel.

Utöver den maskinutrustning som ovan avses har för sedeltryckeriet under året anskaffats maskiner och inventarier för en sammanlagd kostnad av omkring 60 000 kronor.

De under år 1960 påbörjade ändrings- och reparationsarbetena inom äldre lokaler har fortsatt under innevarande år. Kostnaderna under året har uppgått till omkring 120 000 kronor.

Vid utgången av december 1961 uppgick personalen vid sedeltryckeriet till 27 tjänstemän samt 44 manliga och 16 kvinnliga kollektivavtalsanställda arbetare. (Motsvarande antal vid 1957 års början var respektive 28, 70 och 20.) Därtill kommer 11 tillfälligt anställda timavlönade äldre arbetare och nattvakter, även som städningsspersonal.

De belopp, som i riksbankens bokslut upptagits såsom riksbankens kostnader för pappersbruket och sedeltryckeriet, anger endast de nettosummor, som under året utbetalats till dessa industrier. Först när boksluten för industrierna föreligger blir det möjligt att bilda sig en uppfattning om resultatet av verksamheten under året.

§ 28.

För riktigheten av de å sid. 30—36 lämnade sifferuppgifterna svarar bankkamrerarna Axel Rosengren och Stig Franzén, vilka undertecknat resp. kontratsignerat riksbankens bokslut.

§ 29.

I n s p e k t i o n e r av avdelningskontoren har under år 1961 verkställts av vice riksbankschefen Joge vid kontoret i Uppsala,
av bankdirektören Ekengren vid kontoren i Göteborg, Halmstad, Luleå, Nyköping och Östersund,
av bankdirektören Åkermalm tillsammans med bankokommissarien Gustafsson vid kontoret i Falun,

av bankdirektören Callans tillsammans med bankokommissarien Laurén vid kontoren i Gävle, Mariestad och Vänersborg,

av bankdirektören Callans vid kontoret i Malmö,

av bankokommissarien Laurén vid kontoren i Jönköping, Kalmar och Örebro samt

av bankokommissarien Borggren vid kontoren i Härnösand, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Umeå, Visby, Västerås och Växjö.

Föreskrivna inventeringar och undersökningar av huvudkontorets kassor och förvaringsrum ävensom av Tumba pappersbruks och sedeltryckeriets kassor har ägt rum.

Revision genom därtill av chefen för revisionsavdelningen utsedda tjänstemän har under året verkställts vid samtliga avdelningskontor.

Berättelser från bankens samtliga avdelningskontor bilägges.

Stockholm den 4 januari 1962.

PER EDVIN SKÖLD

RAGNAR PERSSON

PER ÅSBRINK

GUSTAF KOLLBERG

EMIL AHLKVIST

GUNNAR SVÄRD

TORSTEN BENGTSON

/ Karin Winberg

Till Herrar Fullmäktige i Sveriges Riksbank

Valutastyrelsen får härmed lämna följande berättelse för år 1961 rörande sitt verksamhetsområde.

Förordnande gavs under året om fortsatt valutareglering intill den 1 juli 1962. I samband därmed fastställdes den tidpunkt, från vilken en utlänning skulle ha haft fast bostad i Sverige för att enligt förordningen räknas såsom valutainläning, till den 1 januari 1959.

I likhet med flera andra medlemsländer i Internationella Valutafonden beslöt Sverige i februari 1961 att acceptera förpliktelserna i fondstadgans artikel VIII, vilken bl. a. innehåller förbud mot restriktioner för löpande betalningar. Då Sverige icke längre tillämpar några restriktioner beträffande vad som enligt fondstadgan är att anse som löpande betalningar, föranledde den svenska åtgärden icke någon ändring av valutabestämmelserna.

Förenklingar genomfördes i allmänhetens och betalningsställets redovisning av utländska betalningstransaktioner, bl. a. genom att anmälningsplikten slopades för huvudparten av likviderna för varuexporten.

Enligt tidigare gällande bestämmelser erfordrades exportlicens vid export, där kredit vore avsedd att lämnas för längre tid än sex månader. Denna inskränkning i exportfrilistningsbestämmelserna upphävdes — i samråd med valutamyndigheten — av handelslicensnämnden med verkan från den 1 juli 1961 och av jordbruksnämnden från den 1 september 1961. Exportlicens vid utförsel för investeringsändamål erfordras alltjämt.

De generella dispenserna från in- och utförsel förbuden i valutaförordningen utvidgades bl. a. till att omfatta allmänhetens in- och utförsel i postförsändelse av sedlar och skiljemynt till ett värde av högst 100 kronor.

I fråga om kapitalrörelserna tillämpades i stort sett samma praxis som under år 1960. Emellertid gjordes vissa justeringar i bestämmelserna. Sålunda förklarade sig riksbanken beredd att lämna valutatilldelning för privatpersons inköp för rekreationsändamål av fastighet eller lägenhet i utlandet med ett från 25 000 till 50 000 kronor höjt värde. Vidare höjdes emigrantvalutatilldelningen från 75 000 till 100 000 kronor per person. Liksom tidigare får avkastningen på kvarvarande kapital därjämte transfereras. Sedan en emigrant vistats utomlands tre hela kalenderår utöver utflyttningsåret medges i princip utförsel av resterande medel i Sverige.

Med anledning av högre noteringar i utlandet än i Sverige på vissa svenska aktier såg sig valutastyrelsen i början av året nödsakad införa nya regler för utlandssvenskars aktieköp. De nya bestämmelserna — vilka får ses som ett komplement till förbudet mot överlåtelse av svenska aktier till valutautläning —

innebar, att tillstånd till sådana inköp ej längre lämnades personer utflyttade före den 1 januari 1957, vilka enligt svenska åtaganden i OEEC (numera OECD) äger rätt att utföra sina innehav av värdepapper och beträffande vilka — i motsats till vad som gäller för senare utflyttade — valutamyndigheten icke har befogenhet att som villkor för inköpstillstånd föreskriva, att aktierna skall hållas i spärrad depå hos svensk bank. Regeln modifierades senare under året i syfte att bereda härav berörda utlandssvenskar viss möjlighet att placera besparingar i aktier i hemlandet; en utlandssvensk, som emigrerat före den 1 januari 1957, kan påräkna tillstånd att inköpa och utföra svenska aktier intill ett värde av 5 000 kronor per kalenderår, varvid förvärv som regel dock ej medgives mer än en familjemedlem. För utlandssvenskar, som emigrerat år 1957 eller senare, lämnas tillstånd till inköp av svenska aktier utan dylik värdebegränsning, varvid dock stipuleras att de förvärvade aktierna skall inläggas i spärrad depå hos svensk valutabank.

Året har till följd av åtstramningen av likviditeten inom landet kännetecknats av ett ökat tryck mot upplåning och anskaffande av krediter utomlands. Såsom meddelats i redogörelsen för 1960 tillämpas valutaregleringen på ett sådant sätt, att den stöder riksbankens kreditpolitiska åtgärder. På ett viktigt område, nämligen det som omfattar de kommersiella krediterna, utövas emellertid restriktioner endast i begränsad omfattning. Importörerna är enligt stadgande i valutaförordningen oförhindrade att utnyttja normala krediter från säljarna. Exportörernas mottagande av förskott från sina köpare har i den praktiska tillämpningen av valutaföreskrifterna icke reglerats annat än i undantagsfall. Upptagande av motsvarande krediter hos andra än affärsförbindelserna förhindras däremot genom valutabestämmelserna. Det finns anledning antaga att krediter mellan köpare och säljare utnyttjas i betydande utsträckning för att förbättra likviditeten.

I fråga om den långfristiga finansiella upplåningen utomlands, beträffande vilken ansökningarna ökat under året, har vid prövningen hänsyn tagits till omständigheterna från fall till fall och eftersträvats att begränsa effekten på likviditetsläget inom landet av lånens upptagande. Under året bifallna framställningar uppgår till sammanlagt ungefär 750 mkr och har i stora drag avsett finansiering av investeringar i utlandet, långfristig exportkreditgivning, fartygsbyggen samt utländska bolags finansiering av dotterbolag i Sverige. Lånen har emellertid hittills realiserats endast till något mindre än hälften; det till Sverige hemtagna beloppet uppgår till ungefär 270 mkr. Den relativt låga utnyttjandegraden sammanhänger bl. a. med att tillgången internationellt på långfristigt kapital, till skillnad från kortfristigt, är begränsad. Detta gäller i synnerhet de fåtaliga obligationsmarknader, som står till buds för internationell upplåning.

Summan av under året lämnade tillstånd till direkta investeringar i utlandet utgör 345,5 mkr. Utnyttjandet av tillstånden, vilket i vissa fall kommer att äga rum under en tidrymd av flera år, kan icke närmare angivas. Överhuvudtaget är de för riksbanken tillgängliga uppgifterna som regel icke tillräckliga för att

läggas till grund för en mera tillförlitlig statistik över utnyttjandet. En sådan torde i ökad utsträckning få byggas på upplysningar från investerarna. Med hänsyn till det intresse, som en fullständigare statistik på detta område erbjuder, synes inhämtandet av erforderliga upplysningar av nämnda slag böra övervägas.

Tillstånden under året för direkta utländska investeringar i Sverige uppgår till sammanlagt 166,4 mkr.

Närmare uppgifter om de direkta investeringarna lämnas i bifogade PM.

Å valutastyrelsens vägnar:

Sven Joge

G. Åkermalm

Stockholm den 2 januari 1962.

P M

Under 1961 lämnade *tillstånd till direkta investeringar i utlandet* uppgår sammanlagt till 345,5 mkr.

I tabell 1 har årets siffra sammanställts med motsvarande siffror för åren 1955—60, varjämte särskilt angivits hur stor del av beloppen som fallit på EFTA, EEC, Nordamerika och U-länder. Utvecklingen av totalbeloppen visar med hänsyn tagen till de angivna korrigeringsposterna en i det närmaste kontinuerlig ökning från de tidigare åren till de senare.

Tabell 2 visar för åren 1958—61 arten av investeringarna samt antalet och beloppen för investeringar i nya företag under respektive år. Den grundar sig liksom tabell 1 på meddelade tillstånd. Uppgifter om dessa föreligger sedan 1958 i på dylikt sätt sammanställbar form. Periodens början sammanfaller med tillkomsten av EEC. Med försäljningsbolag avses här sådana bolag, vars ändamål enbart är att sälja svenska exportprodukter utomlands, medan gruppen »övriga» omfattar huvudsakligen utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag. De senare representerar sålunda produktionsmöjligheter utomlands (de benämnes nedan produktionsbolag¹) men är samtidigt i många fall avnämare och även försäljare av svensk export, totalt sett i mycket stor omfattning.

Tabellen visar genomgående ett intresse för att utöka och nybilda försäljningsbolag. Dessa investeringar ställer relativt små anspråk på kapital. Produktionsbolagen är däremot som synes i regel betydligt mer kapitalkrävande. Om man jämför fördelningen av dessa senare investeringar på de olika länderområdena och därvid först betraktar totalbeloppen framstår i stora drag följande. EFTA och EEC visar en ganska jämn ökning. I absoluta tal räknat är ingendera ökningen särskilt stor (EFTA: från 13,6 mkr 1958 till 45,0 mkr 1961 = 31,4 mkr, EEC: från 37,2 mkr 1958 till 72,8 mkr 1961 = 35,6 mkr). EEC visar årligen högre belopp, vilket givetvis bör ses bl. a. mot bakgrunden av att området har större folkmängd. Nordamerika visar ganska varierande belopp; tendensen — i den mån man kan tala om en sådan — synes dock närmast vara sjunkande. Den höga siffran för 1959 beror på två stora investeringar på sammanlagt ca 44 mkr. Beloppen för U-länderna var redan under åren 1955—57 betydande och har därefter ökat kraftigt. Fördelningen på de enskilda länderna inom denna grupp har varit ytterst ojämn. Av totala investeringar (inkl. försäljningsbolag) under åren 1958—61 i gruppen som helhet på sammanlagt 513 mkr faller 390 mkr på fyra länder.

Ser man sedan på nybildningarna av produktionsbolag under ifrågavarande period framträder icke tendenser som väsentligt avviker från det mönster som

¹ Andra företag i gruppen »övriga» är ej av större betydelse, åtminstone i fråga om beloppen. I denna framställning bortses därför från dessa.

Tabell 1. Tillstånd till investeringar i utlandet

Mkr

EFTA = Danmark, Norge, England, Portugal, Schweiz, Österrike
 EEC = Belgien, Frankrike, Holland, Italien, Luxemburg, Västtyskland

	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
<i>Totalt</i>	136,6	135,4	191,3	170,8	356,6 ¹	288,3	345,5 ²
Härav: EFTA	28,1	14,7	35,9	18,7	32,0	44,5	53,9
EEC	28,6	29,7	43,1	40,1	162,2 ¹	65,1	78,4
Nordamerika	11,8	20,1	46,4	18,4	62,7	9,0	12,0
U-länder ⁴ ..	62,5	63,5	61,3	88,1	91,8	149,8	183,2 ³

¹ Beloppet inkluderar extraordinärt stora reinvesteringar av vinstmedel, 117 mkr, företagna till följd av utländska skattebestämmelser. Sistnämnda belopp har exkluderats vid genomgången av siffrorna i texten.

² Härav upplånas 47,3 mkr i utlandet. Nettobeloppet, 298,2 mkr, är närmast att jämföra med de tidigare årsbeloppen. Av beloppet på 47,3 mkr hänför sig 44,1 mkr till investeringar i U-länder.

³ Investeringsformerna (mkr):

Kontanter	209,4
Varor och tjänster	15,6
Omläggning av lån	0,4
Utnyttjande av varufordran	19,2
> av vinstmedel	39,9
> av licensavgifter	12,0
Ianspråktagande av värdepapper	1,7
Upplåning i utlandet	47,3
Summa mkr	345,5

Av totalbeloppet har 67,3 mkr tillhandahållits som lån från investerarnas sida.

⁴ Siffrorna uppvisar till följd av viss omgruppering av länderna smärre avvikelser i förhållande till i tidigare årsredogörelser angivna.

skisserats ovan. I detta sammanhang kan det vara av särskilt intresse att observera vad som hänt inom EFTA och EEC. Inom bägge områdena har summan av de årsvisa nybildningarna under perioden utgjort ungefär samma andel (ca 30 %) av de samtidigt registrerade totalbeloppen för produktionsbolag. Att döma härav har EEC:s tillkomst hittills icke påtagligt inverkat ändrande på investeringsinriktningen. Åt samma håll pekar siffrorna för utökningen av de redan existerande dotterbolagen. Framställningar om investeringstillstånd för produktionsbolag under dessa år har givetvis i åtskilliga fall motiverats av de nya marknadsförhållandena. Bland faktorer, som påverkat sökandena, synes förutom tullfördelarna även tillgången till billigare arbetskraft, hjälp med finansiering, subvention av anläggningar och särskilda skattefördelar böra angivas. Sammanfattningsvis kan konstateras, att svensk industri hittills icke i någon större utsträckning funnit det nödvändigt att överflytta verksamhet till EEC-området. Hänsyn torde emellertid böra tas till att de största dotterbolagen icke genomgående behöver förses med kapital från Sverige och att flera sådana bolag finns inom EEC än inom EFTA.

Huvudparten av investeringarna i U-länderna faller som ovan nämnts på ett

Tabell 2. Fördelning av investeringarna på verksamhetstyp och nytillskott under respektive år

Mkr

	1958		1959		1960		1961	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
<i>Totalt</i>		170,8		356,6 ¹		288,3		345,5
försäljningsbolag		18,2		23,6		39,8		19,5
övriga		152,6		333,0 ¹		248,5		326,0
därav nya under året	140	30,7	145	139,9	168	100,2	170	105,1
försäljningsbolag	100	10,7	90	8,0	107	16,8	81	10,8
övriga	40	20,0	55	131,9	61	83,4	89	94,3
<i>Härav:</i>								
<i>EFTA</i>		18,7		32,0		44,5		53,9
försäljningsbolag		5,1		5,6		11,2		8,9
övriga		13,6		26,4		33,3		45,0
därav nya under året	59	9,7	65	8,4	81	14,2	70	21,7
försäljningsbolag	45	2,7	47	1,9	55	7,3	36	5,5
övriga	14	7,0	18	6,5	26	6,9	34	16,2
<i>EEC</i>		40,1		162,2 ¹		65,1		78,4
försäljningsbolag		2,9		9,0		17,5		5,6
övriga		37,2		153,2 ¹		47,6		72,8
därav nya under året	39	6,6	39	19,6	40	19,9	51	23,6
försäljningsbolag	28	1,6	22	4,5	27	7,6	26	1,7
övriga	11	5,0	17	15,1	13	12,3	25	21,9
<i>Nordamerika</i>		18,4		62,7		9,0		12,0
försäljningsbolag		5,7		1,6		7,6		2,2
övriga		12,7		61,1		1,4		9,8
därav nya under året	15	4,4	11	45,5	13	1,6	9	1,7
försäljningsbolag	15	4,4	7	0,3	10	1,0	7	1,6
övriga	—	—	4	45,2	3	0,6	2	0,1
<i>U-länder</i>		88,1		91,8		149,8		183,2
försäljningsbolag		2,7		5,7		3,1		2,8
övriga		85,4		86,1		146,7		180,4
därav nya under året	17	8,5	20	61,0	25	46,0	29	44,6
försäljningsbolag	4	0,5	5	1,0	7	0,5	7	1,7
övriga	13	8,0	15	60,0	18	45,5	22	42,9

¹ Jfr tabell 1.

fåtal enskilda länder. Karakteristiskt för dessa investeringar är även att ett fåtal stora investeringar dominerar. Totalt uppgår nyinvesteringarna för produktionsbolag i denna ländergrupp under åren 1958—61 till 156 mkr och härav hänför sig 130 mkr till 12 investeringar. Om man härvid medräknar den största av alla investeringarna, nämligen Lamcoprojektet i Liberia, vars svenska andel huvudsakligen finansierats under dessa år, framträder de stora investeringarnas dominans ännu mer.

Tabell 3. Tillstånd till investeringar i Sverige

Mkr

EFTA = Danmark, Norge, England, Portugal, Schweiz, Österrike
 EEC = Belgien, Frankrike, Holland, Italien, Luxemburg, Västtyskland

	1960	1961
<i>Totalt</i>	134,3	166,4
Härav: EFTA	91,2	49,4
EEC	9,9	48,5
Nordamerika	33,0	68,0

De direkta investeringarna i Sverige från utlandets sida har enligt meddelade tillstånd uppgått till 166,4 mkr. Den närmare fördelningen härav på de områden, varifrån investeringarna skett, framgår av tabell 3 ovan, vari även medtagits motsvarande siffror för 1960. Försäljningsbolagen intar här en mer framträdande ställning än vid de utgående investeringarna. För 1961 är relationen 72 mkr för försäljningsbolag mot 95 mkr för produktionsbolag. Av det senare beloppet hänför sig 22 mkr, 42 mkr och 31 mkr till EFTA, EEC resp. Nordamerika. Nyinvesteringarna i produktionsbolag utgör 12 mkr, 17 mkr resp. 26 mkr med ett totalt belopp av 55 mkr. Flertalet härav är relativt små; endast ett fåtal större kan noteras, av vilka under året två tillsammans svarar för ca 30 mkr.